

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KADINA YÖNELİK ŞİDDETE İLİŞKİN TUTUMLAR VE
SİYASİ EĞİLİMLER İLİŞKİSİNDE DEĞERLERİN
ROLÜ

Zeynep Gülşah KOCAMAN

Danışman

Doç. Dr. İnci BOYACIOĞLU BAL

İZMİR - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar ve Siyasi Eğilimler İlişkisinde Değerlerin Rolü” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.... /.... /2019

Zeynep Gülşah KOCAMAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

**Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar ve Siyasi Eğilimler İlişkisinde
Değerlerin Rolü**

Zeynep Gülşah KOCAMAN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Bu araştırmada siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkinin temel değerlerin aracılık rolü ile açıklanması ve değerlerin aracılık rolleri üzerinde etkili olacağı düşünülen çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Veri toplama seti, Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği, Portre Değerler Anketi, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği ve Siyasi Eğilim Soru Formundan oluşmaktadır. Veriler, İzmir ilinin merkez ilçelerinde yaşayan 255 katılımcıdan toplanmıştır. Verilerin analizi için SPSS Process makrosu kullanılmış olup, koşullu etki analizleri (moderated mediation) gerçekleştirilmiştir. Aracılık etkileri her bir değer için iki farklı model kullanılarak test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre sağ siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar ilişkisi üzerinde başarı, güvenlik ve uyma-geleneksellik değerlerinin aracılık etkisi bulunmaktadır. Sol siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddete karşı tutumlar arasında ise evrenselcilik ve hazcılık değerinin aracılık rolü bulunmaktadır. Aracılık ilişkilerinde korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin modellere bağlı olarak farklı koşullarda düzenleyici etkileri bulunmaktadır. Ek olarak siyasi eğilim ile ilişkili muhafazakârlığın ve milliyetçiliğin araştırma değişkenleri ile olan korelasyonel ilişkileri incelenmiştir. Bu doğrultuda, hem milliyetçiliğin hem de muhafazakârlığın fiziksel şiddete ilişkin tutumlar ile pozitif yönlü bir ilişkisi bulunduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmanın, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar

üzerinde etkili olan sosyal psikolojik faktörlerin belirlenmesi ve kadına yönelik şiddet sorununun çözümünde üretilebilecek önerilere işaret etmesi bakımından literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadına yönelik şiddet, siyasi eğilim, temel değerler, çelişik duygulu cinsiyetçilik

ABSTRACT

Master's Thesis

The Role of Values in Relationship Between Attitudes Toward Violence Against Women and Political Tendency

Zeynep Gülşah KOCAMAN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Psychology

Psychology Program

The main purpose of this research explain the mediator role of basic human values in the relationship between political tendency and attitudes toward violence against women and to specify the moderator effect of the ambivalent sexism which is expected to have an effect on basic human values. For preparing the survey, The Scale of Attitudes Toward Violence Against Women in Marriage, Portrait Values Questionnaire, Ambivalent Sexism Inventory and Political Tendency Form are used. Surveys are applied to 255 participants who lives in central district of Izmir. For analyse of data SPSS Process macro is used and practiced conditional effect analysis (moderated mediation). Mediation effects of values are tested by using two different models for each value. According to results, achievement, security and conformity-tradition values have an effect on the relationship between right-wing political tendency and positive attitudes toward violence against women. Universalism and hedonism values have an effect on the relationship between left-wing political tendency and positive attitudes toward violence against women. Depends on models, in different conditions, hostile sexism and benevolent sexism have moderator effect on the relationship of mediation relationships. In addition, correlation of research variables and conservatism and nationalism which are related to political tendency are examined. It is found that there are positive relations between both conservatism and nationalism and attitudes toward phsical violence. In the context of to examine the social psychological

factors and to point the suggestions about solutions for violence against women problem, this research can contribute for literature.

Keywords: Violence against women, political tendency, basic human values, ambivalent sexism

KADINA YÖNELİK ŞİDDETE İLİŞKİN TUTUMLAR VE SİYASİ EĞİLİMLER İLİŞKİSİNDE DEĞERLERİN ROLÜ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	i
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE TUTUMLAR	3
1.2. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK	7
1.3. DEĞERLER	10
1.4. SİYASİ EĞİLİM	16

İKİNCİ BÖLÜM YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ	21
2.2. ÖRNEKLEM	23
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	25
2.3.1. Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği	25
2.3.2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	26

2.3.3. Portre Değerler Anketi	26
2.3.4. Siyasi Eğilim Soru Formu	28
2.3.5. Kişisel Bilgi Formu	28
2.4. İŞLEM	28
2.5. VERİ ANALİZİ	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER	30
3.2. KORELASYON ANALİZİ BULGULARI	31
3.3. ARACI DEĞİŞKEN ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR	33
3.3.1. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Evrenselcilik Değerinin Aracılık Etkisi	35
3.3.2. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Başarı Değerinin Aracılık Etkisi	38
3.3.3. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Güvenlik Değerinin Aracılık Etkisi	40
3.3.4. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Uyma-Geleneksellik Değerinin Aracılık Etkisi	42
3.3.5. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Güç Değerinin Aracılık Etkisi	44
3.3.6. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Hazcılık Değerinin Aracılık Etkisi	46
SONUÇ VE TARTIŞMA	49
KAYNAKÇA	63
EKLER	

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1: Temel Değerler ve Açıklamalar	11
Tablo 2: Örneklem Demografik Bilgileri	24
Tablo 3: Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, En Düşük ve En Yüksek Puanlar	30
Tablo 4: Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyonel İlişkiler	33

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Schwartz'ın Çembersel Değer Modeli	12
Şekil 2: Model 1 için Koşullu Etki Analizinin İlişkisel ve İstatistiksel Gösterimi	34
Şekil 3: Model 2 için Koşullu Etki Analizinin İlişkisel ve İstatistiksel Gösterimi	35
Şekil 4: Evrenselcilik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)	36
Şekil 5: Evrenselcilik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)	37
Şekil 6: Başarı Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)	38
Şekil 7: Başarı Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)	39
Şekil 8: Güvenlik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)	41
Şekil 9: Güvenlik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)	42
Şekil 10: Uyma-Geleneksellik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)	43
Şekil 11: Uyma-Geleneksellik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)	44
Şekil 12: Güç Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)	45
Şekil 13: Güç Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)	46
Şekil 14: Hazcılık Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)	47
Şekil 15: Hazcılık Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)	48

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Etik Kurul İzni	ek s. 1
Ek 2: Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği	ek s. 2
Ek 3: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği	ek s. 3
Ek 4: Portre Değerler Anketi	ek s. 5
Ek 5: Siyasi Eğilim Soru Formu	ek s. 9
Ek 6: Kişisel Bilgi Formu	ek s. 10
Ek 7: Bilgilendirilmiş Onam Formu	ek s. 11

GİRİŞ

1960'lı yıllardan itibaren dünya gündeminde önemli bir konu haline gelen kadına yönelik şiddet olgusunun, ülkemizde 1980'li yılların sonuna doğru yankı bulduğu görülmektedir (Altınay ve Arat, 2009: 7-12). Günümüzde gerek yaygınlığına, gerekse olumsuz sonuçlarına bağlı olarak, kadına yönelik şiddet tüm dünyada birincil derecede önemli toplumsal sorunlar arasında sıralanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2013) tarafından hazırlanan rapora göre dünya çapında kadınların %35'inden fazlası fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2017 verilerine göre ise, Türkiye genelinde kadınların ortalama %41.9'u yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddete uğradığını belirtmişlerdir. Oldukça yüksek oranlarda seyreden kadına yönelik şiddetin, kadın ve toplum sağlığı açısından çok sayıda olumsuz çıktısı bulunmaktadır. Şiddete uğrayan kadının, şiddet sonucunda fiziksel sağlığının olumsuz olarak etkilenmesinin yanısıra psikolojik sorunlar da yaşadığı görülmektedir (Campbell, 2002: 1333-1334). Fiziksel yaralanmalar hatta ölümler kadına yönelik şiddetin fiziksel sağlığa etkileri arasında sayılırken, depresyon, intihar eğilimi ve post travmatik stres bozukluğu gibi sorunlar şiddetin psikolojik çıktıları olarak ele alınmaktadır (Golding, 1999: 126-128). Şiddet sadece maruz kalan kadının yaşamında sorunlara sebep olmayıp aynı zamanda toplumsal alanda da olumsuz etkilere sahiptir. Aile içinde yaşanan, kadına yönelik şiddete seyirci olan çocukların fiziksel ve psikolojik sorunlar yaşaması, ileri yaşlarda şiddet eğilimlerinde artış olması bir yana, şiddete uğrayan kadının iş veriminde azalma, toplumdan soyutlanma ve böylece ekonomik ve siyasi haklardan mahrum kalma gibi bir çok sorun yaşadığı görülmektedir (Öztürk ve diğerleri, 2016: 141). Dolayısıyla, hayatının herhangi bir döneminde şiddete uğramış kadınların yaşadıkları sorunlar hem bireysel hem de toplumsal düzlemlerde ele alınmalıdır.

Yapılan çalışmalar göstermektedir ki, kadına yönelik şiddet uygulayıcılarının büyük bir kısmı erkeklerden oluşmaktadır (Crowell ve Burgess, 1996: 8; Güler ve diğerleri, 2005: 54). Bu şiddet yönünün daha tipik olmasında, toplumsal cinsiyet algısının ve cinsiyete atfedilen rollerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddeti anlayabilmek için bireyin içinde bulunduğu toplumun

karakterinin, kültürel özelliklerinin ve şiddete ilişkin tutumlarının anlaşılabilmesi gerekmektedir. Kültürel unsurlarla ve çeşitli toplumsal olaylara ilişkin tutumlarla ilişkili önemli faktörlerden birisi değerlerdir. Değerler bireyin yaşamında yol gösteren, tutumlarında ve davranışlarında motivasyonel bir işleve sahip olan yapılardır (Schwartz, 2006: 929). Davranışların dolaylı açıklamalarını sağlayan değerler bireyin ve hatta toplumların genel tutumlarını anlamakta ve anlamlandırmakta yardımcı etmenlerdir. İlerleyen bölümlerde değerlerin tanımlamaları, tutumlar ve davranışlar üzerindeki etkileri detaylı olarak incelenecektir.

Bireysel yaşamdan toplumsal yaşama geniş bir yelpazede etki alanına sahip bir başka faktör ise siyasettir. Özellikle bireyin siyasi eğilimlerinin oluşumunda etkili olan faktörlerin, bu çalışmanın ana konusu olan kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar için de geçerli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, siyaset ve kadına yönelik şiddet olgularının birbiriyle olan ilişkisi incelenmesi gereken konular arasındadır.

Kadına yönelik şiddet davranışlarında toplumsal yapının ve kültürün etkileri, şiddetin bireyler tarafından tanımlanmasından meşrulaştırılmasına, bireysel baş etme süreçlerinden toplumsal alanda kadın hakları hareketinin niteliğine kadar birçok noktada gözlenebilir. Bu çerçevede, bireylerin siyasi eğilimleri, değerleri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları arasındaki ilişkileri anlamak büyük önem arz etmektedir.

Bu çalışmada; kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar üzerinde siyasi eğilimlerin etkisi ve bu iki olgu arasındaki ilişkide değerlerin nasıl bir rol üstlendiği araştırılacaktır. İlerleyen bölümlerde öncelikle kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar üzerine yapılan çalışmalar incelenecek, cinsiyetçiliğin kapsamlı bir tanımı yapılarak kadına yönelik şiddet üzerindeki etkileri hakkında tartışılacak, değer kavramı ve buna ilişkin kuramlar ele alınarak siyasi eğilimlerin ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların bu doğrultuda açıklaması yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KADINA YÖNELİK ŞİDDET VE TUTUMLAR

Hem toplum sağlığı sorunu hem de insan hakları sorunu olarak kadına yönelik şiddetin uluslararası kurumlar tarafından ne şekilde tanımlandığı akademik ve siyasal açıdan önemli bir konudur. Sıklıkla başvurulmuş bir kaynak olan Birleşmiş Milletler (1993) kadına yönelik şiddeti, kadının toplumsal veya özel yaşamında meydana gelmesi fark etmeksizin fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak zarar verici sonuçları olan veya olabilecek, cinsiyete dayalı şiddet eylemi, bu eylemleri içeren tehditler, zorlamalar, keyfi olarak kadının özgürlüğünün kısıtlanması olarak tanımlamaktadır. Bu geniş tanım, kadına yönelik şiddetin sadece fiziksel şiddetten ibaret olmadığı, kadına zarar verici sonuçları bulunan çeşitli davranışların ve tutumların da şiddet olarak kabul edildiği görüşünü içermektedir. Kadına yönelik şiddet farklı şiddet türlerini içinde barındırmakla birlikte genel itibarıyla fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet olmak üzere dört kategorik başlık altında toplanabilir.

Fiziksel Şiddet. Kadının vücut bütünlüğünü bozan veya bozma ihtimali bulunan her türlü saldırı fiziksel şiddet olarak kabul edilmektedir (Polat, 2016:19). Bu tanım doğrultusunda kadına elle, ayakla ve benzeri vücut uzuvlarıyla, silah niteliği taşıyabilecek herhangi bir yabancı cisimle vurulması, kadının itilmesi, sarsılması, sağlığını olumsuz etkileyebilecek herhangi bir fiziksel darbeye maruz bırakılması fiziksel şiddet içerisinde yer almaktadır.

Psikolojik Şiddet. Literatürde sözel şiddet ve duygusal şiddet isimleriyle de yer almakla birlikte psikolojik şiddet genel olarak kadına bağırma, isim takma, aşağılama, suçlama, fiziksel zarar verme veya öldürmekle tehdit etme gibi sözel formlarının yanı sıra, sosyal çevresinden izole etmeye, özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik davranışların sergilenerek (O’Leary ve Maiuro, 2001: 12) kadının psikolojik bütünlüğüne zarar verebilecek, sonucunda depresyon, anksiyete bozukluğu, ilaç/alkol bağımlılığı gibi psikolojik sorunlar yaşamasına sebep olabilecek (Kelly, 2004: 383-387) her türlü eylem ve tutumlar olarak tanımlanabilir.

Cinsel Şiddet. Kadının istemi dışında gerçekleşen her türlü cinsel içerikli eylem olarak da tanımlayabileceğimiz cinsel şiddet, kadına yönelik gerçekleştirilen ve kimi zamanlarda fiziksel şiddeti de içinde barındıran (Polat, 2016: 19), taciz içerikli sözel saldırı, tecavüz, bir başkasıyla cinsel ilişkiye zorlamak gibi eylemlerin uygulanmasıdır (Gavey ve Senn, 2014: 340).

Ekonomik Şiddet. Kadının ekonomik ihtiyaçlarından yoksun bırakılması, kazancının elinden alınması, aile içi harcama tasarruflarına dâhil edilmemesi (Fawole, 2008: 168-171) gibi hem kendi kazancına hem de aile içindeki ekonomik varlığına yönelik saldırılar ekonomik şiddet olarak tanımlanabilir.

Yapılan çalışmalar, kadına yönelik şiddet üzerinde tutumların önemli bir rolü olduğuna işaret etmektedir. Mağdurun suçlanması, kadının toplumdaki statüsü, namus kültürü, cinsiyetçilik gibi kadına yönelik şiddet ile ilişkili toplumsal parametrelerin kadına yönelik şiddetle ilişkisini gösterir birçok araştırma bulunmaktadır (bkz., Boyacıoğlu, 2016: 131-134). Örneğin, şiddete uğrayan kadının şiddet olayından sorumlu tutulması günümüzde yaygın eğilimlerden birisidir (örn., George ve Martínez, 2002: 115-117; Gracia ve diğerleri, 2009: 34-35; Gracia ve Tomás, 2014: 32-36; Walker, 1994: 11-12). Mağduru suçlayıcı eğilimin kadına yönelik şiddet alanındaki belirginliği, kadın ve erkeğin toplumsal statüleri arasındaki eşitsizlikten kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Cinsiyete bağlı statü farklılaşması toplumsal hayatın birçok alanında açıkça görülmektedir. Örneğin, iş yaşamında kadına yönelik ayrımcılıkla ilgili sayısız istatistik kadının toplumsal alandaki düşük statüsüne işaret etmektedir (Çelik ve Akar Şahingöz, 2018: 375-380).

Cinsiyet rolleri şematik bir yapı sunmaktadır ve bu şemalar toplumun üyeleri tarafından fikir birliği ile kabul edilmektedir. Kadın ve erkeğin karakteristik özelliklerini betimlemeyi amaçlayan cinsiyet rolleri birbirlerine bağlı olarak işlev gösteren iki normu temel almaktadır. Bu normlardan ilki tanımlayıcı normlar (descriptive norms) olarak ifade edilmektedir. Tanımlayıcı normlar bireylerin cinsiyetlerine ilişkin tipik davranışları tanımlamaktadır. Diğer norm ise kural koyucu (injunctive) normlardır. Kural koyucu normlar cinsiyete özgü toplum tarafından onaylanan ve arzulanan davranışların sergilenmesi yönünde rehberlik etmektedir. Bir başka ifadeyle, “ideal kadın” ve “ideal erkek” tanımına uygun davranış örüntüleri sergilenmesini sağlamaktadır (Eagly ve diğerleri, 2004: 273-275). Cinsiyete yönelik

yargıların kural koyucu bileşenleri, sosyal yapıda kadının ve erkeğin rollerinin farklılaşmasına ve statülerinin belirlenmesine etki etmektedir (Rudman ve Glick, 2008: 130).

Kadına yönelik şiddetin ve bu şiddete ilişkin tutumların anlaşılabilmesi için içinde bulunulan toplumun karakterinin ve kültürel özelliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Ayyub'un (2000: 242-243) belirttiği üzere, geleneksel kavramı ile ifade edilen ve özellikle Doğu toplumlarında yaygın olarak görülen kültürlerde, bireye atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri kadına ve erkeğe göre değişmektedir. Geleneksel toplumlarda kadından genel itibarıyla anne, eş, kız çocuğu rollerini üstlenmesi ve yaşamın her alanında bu rollere uygun davranışlar ve tutumlar sergilemesi beklenmektedir. Bu roller toplumun büyük bir kısmı tarafından benimsenmekte ve aykırı davranışlar olumsuz bir durum olarak algılanmaktadır. Öyle ki, kadının şiddete maruz kaldığı durumlarda dahi, bu durum ailenin mahremi olarak kabul edilmekte, kadının uğradığı şiddete karşı çıkması uygun görülmemektedir. Kadına yönelik şiddete ilişkin bu cinsiyetçi tutumlar, toplumun sadece belirli özelliklere sahip kısmı tarafından değil, aynı zamanda eğitimli ve çalışan kadınlar tarafından da kabul edilmektedir. Aile olgusunun mahremiyeti yaşanan şiddetin ifade edilmesi önünde bir engel oluştururken, aynı zamanda kadına yönelik şiddetin meşru görülmesini de sağlamaktadır (O'neil ve Harway, 1997: 190-193). Hortaçsu ve arkadaşları (2003: 177-178) tarafından gerçekleştirilen araştırmada, aile içi hiyerarşik yapılanmada erkeğin en üst seviyede olduğu, kadının statüsünün erkekten sonra geldiği ve şiddet yönünün yukarıdan aşağıya doğru bir yol izlediği belirtilmektedir. Bu yapılanmanın kabulünün ve bu doğrultuda aile kurumunun mahremiyetinin ve kutsallığının, kadının erkekten sonra gelen statüsünü kabul ederek, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumları arttırması kaçınılmaz olacaktır.

Kadına yönelik şiddetle yakından ilişkili olan bir başka unsur ise namus kavramıdır. Türk Dil Kurumu (2011) tarafından namus kavramı, “Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet” ve “Dürüstlük, doğruluk” olarak tanımlanmaktadır. Ancak Türkiye’de namus kavramı, kadın üzerinden tanımlanarak erkeğin sahip olduğu bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır (Sakallı-

Uğurlu ve Akbaş, 2013: 79-80). Bir başka ifadeyle kadının namusu erkeğin namusu olarak kabul edilmektedir.

Güncel sosyal psikolojik araştırmalar, bireylerin kişisel olarak sahip olduğu onurun değerlendirme sürecinde kültürler arasında önemli farklılıklar olduğuna işaret etmektedir. Bu farklılıklar çerçevesinde kültürler onur kültürü, görünür imaj kültürü ve namus kültürü olarak ayrılmaktadır. Namus kavramını temel alarak ayrılan bu üç kültürel farklılaşmanın, benlik değeri, güvenilirlik, iyi davranışların sergilenmesini sağlayan cezalandırma yöntemi ve utanç duygusu gibi çeşitli psikolojik faktörler ile açıklanabileceği öne sürülmektedir (bkz., Sakallı-Uğurlu ve Akbaş, 2013: 77; Leung ve Cohen, 2011: 1-4). Onur kültüründe, bireyin ahlaki değerlerinin içselliğine değinilmektedir. Birey sahip olduğu onur anlayışı doğrultusunda davranışlarını ve tutumlarını düzenlemektedir. Onurun bireyin benliğine ait olan bir değer olması sebebiyle, bireyin onuruna bir başkası tarafından zarar verilememektedir. Bu sebeple onur kültüründe utanç duygusu yerine suçluluk duygusu hâkimdir. Onur kültürüne örnek olarak ise Amerika ve Avrupa ülkeleri verilmektedir (Leung ve Cohen, 2011: 2-3). Genellikle Asya ülkelerinde görülen görünür imaj kültürü ise uyum, hiyerarşi ve alçak gönüllülük esaslarına dayanmaktadır (Kim ve Cohen, 2010: 537-539). Namus, bireyin benliğinin diğerleri tarafından değerlendirilmesini temel almaktadır. Hiyerarşik yapılanma içerisinde bireyin konumu önemlidir. Toplum ile uyum içerisinde olma gerekliliği bulunmaktadır. Namus bireyin sahip olduğu ve uygun olmayan davranışların sonucunda kaybedebileceği bir özelliktir ve sonucunda utanç duygusu temel ceza yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır (Leung ve Cohen, 2011: 4-5). Namus kültüründe ise, namus kavramı hem içsel hem de dışsal faktörleri ile ilişkilidir. Bireyin öz değerlendirmesinin yanı sıra diğerlerinin değerlendirmesi de önem arz etmektedir. Dışsal değerlendirme yönünden görünür imaj kültürüne benzerlik gösteren namus kültürü, bireyler arasındaki rekabet noktasında ayrılmaktadır. Namus kültürlerinde, bireyin diğerleri ile arasında statü yarışı bulunmaktadır (Kim ve Cohen, 2010: 537-539). Namus kazanılabilen aynı zamanda, diğerleri tarafından zarar verilebilen bir özelliktir (Leung ve Cohen, 2011: 3-4). Namus kültüründe erkeğin sadece kendisinin sahip olduğu değerler ile değil, aynı zamanda aile üyelerinin sahip olduğu değerler ile de toplum nezdinde bir statü sahibi

olduğu, özellikle aile üyesi kadınların davranışlarının erkeğin ve ailenin namusu için büyük bir anlam ifade ettiği görölmektedir (Vandello ve Cohen, 2003: 997-998).

Türkiye namus kültürüne sahip ölkeler arasında sayılmaktadır (Sakallı-Uğurlu ve Akbaş, 2013: 77-78). Türk toplumunda oldukça önem arz eden namus kavramının çoğunlukla kadın cinselliği ile ilişkilendirilmesi, bu doğrultuda erkeğin kadının namusunu korumak gibi bir görev edinmesi ve hatta namusu korumak (veya temizlemek) için kadının öldürölmesi, namus kültürlerinde yaygın şekilde görölebilmektedir (Sever ve Yurdakul, 2001: 973-976). Bir başka ifadeyle, ataerkil değerlerin maskülen hegemonyayı beslemesi, erkeğin kontrol sorumluluğunu ve otoritesini arttırmakta ve kadının çeşitli koşullarda korunması gereken veya rollerine uygun davranmadığında cezalandırılması gereken bir birey olduğuna ilişkin tutumları güçlendirmektedir (Marshall ve Furr, 2010: 274). Bu anlayışın kadınlar tarafından da benimsendiği görölmekte olup, bu durumun cinsiyetçilik kavramı ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadına (şefkatli, uyumlu, bağımlı vb.) ve erkeğe (koruyucu, üstün vb.) atfedilen özelliklerin benimsendiği toplumlarda bu rollere uygun davranmak kadınlarda güvenlik duygusunu arttırırken huzursuzluk duygusunu azaltmakta, erkeğin kontrolünü ve müdahalesini de meşrulaştırmaktadır (Sakallı-Uğurlu ve Akbaş, 2013: 85-86). Sonuç olarak, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı, mağduru suçlayıcı tutumların cinsiyetçilik ve dolayısıyla cinsiyetçiliğin sağladığı sosyal hiyerarşik yapı ile desteklendiği görölmektedir (Çamaş ve Meşe, 2016). Bu durumda kadının rollerine uygun davranmaması sonucunda erkeğin bu duruma müdahale etmesi, yani çeşitli şekillerde şiddeti meşru kılması kültürel boyutta daha anlaşılabilir olmaktadır.

1.2. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK

Kadın ve erkek kimliklerine dair oluşan şemaların sosyalizasyon süreciyle nesiller arası aktarımının sağlanarak (Bem, 1981: 355-356), kadın ve erkek kimliklerine ait toplumsal cinsiyet rollerinin kabulü doğrultusunda, roller arasındaki farkın abartılmasına ve bunun sonucunda bir cinsiyet grubunun bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde ayrımcılığa maruz bırakılmasına cinsiyetçilik denir (Sakallı-Uğurlu, 2003: 2-3). Roller arası bu farklılaşmanın yaşama yansımalarına bakıldığında,

kadınların çoğunlukla ev içi işlerde erkeklerin ise ev dışındaki görevlerde sorumluluklar üstlendiği, kadının ailenin ve evin bakımından sorumlu olduğu, erkeğin ise ailenin ihtiyaç duyduğu maddi kaynakları üretme görevinin bulunduğu, bu rol yapısının toplumsal düzlemde genel olarak kabul edildiği görülmektedir. Kadının varlığının kabul gördüğü yerin ev olarak belirlenmesi nedeniyle çalışma hayatına dâhil olmada ve erkeklerle eşit imkânlarla sahip olmada zorluklar yaşaması ise kaçınılmaz olacaktır. Keza yapılan çalışmalar da iş yaşamında kadınların erkeklerle aynı imkânlarla sahip olmadığını, işe kabul, terfi ve iş-ev yaşamının uyumu gibi konularda erkeklere kıyasla daha fazla sorun yaşadığını göstermektedir (bkz., Bulut ve Kızıldağ, 2017: 99-100; Çelik ve Akar Şahingöz, 2018: 379-380; Gerdes ve Garber, 1983: 314-316).

Güçlenen kadın hareketleri ile birlikte kadına yönelik açık cinsiyetçi söylem ve eylemler toplumsal alanda meşruiyetini yitirmiştir. Ancak görünürlüğü azalan cinsiyetçiliğin aslında form değiştirdiği birçok sosyal psikolog tarafından dile getirilmiştir. Cinsiyetçi tutumların zaman içerisinde açık bir şekilde ifade edilmekten uzaklaşarak daha örtük bir biçime dönüştüğü görülmektedir (Swim ve Cohen, 1997: 104-105). Örtük cinsiyetçilikte ifadeler her ne kadar kadına yönelik “olumlu” kimi atıflar barındırsa da cinsiyetler arası ayrım korunmaya devam etmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003: 4-5). Cinsiyet ayrımcılığının kadınlara yönelik olumsuz tutumlardan ibaret olmadığı, aynı zamanda olumlu kalıp yargıların ve tutumların da cinsiyetçi bir niteliğe sahip olabileceğinin altı çizilmektedir (Eagly ve Mladinic, 1989: 544-545). Modern dünyada cinsiyetçiliğin dönüşümünü inceleyen temel kuramlardan birisi Glick ve Fiske (1996) tarafından öne sürülen Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramıdır.

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı cinsiyetçilik olgusunu, olumlu ve olumsuz tutumları bir bütün olarak kabul edip, kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Kurama göre cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik (hostile sexism) ve korumacı cinsiyetçilik (benevolent sexism) olarak isimlendirilen iki alt boyuttan meydana gelmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik, kadına yönelik açık bir şekilde ayrımcı tutumların bulunması, konum olarak kadının erkekten daha aşağıda kabul edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ise, olumlu olarak görülen ancak altında kadına atfedilen kimlik rollerini ve kalıp yargılarını barındıran, kadının

korunması ve yüceltilmesi gerekliliğine dayanan cinsiyetçiliktir. Çelişik duygulu cinsiyetçilik, korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin bir arada bulunması ve bu durumun kadınlara yönelik çelişik duygular oluşturmaları anlamına gelmektedir (Glick ve Fiske, 1997: 129-130). Kuramcılar çelişik duygulu cinsiyetçiliği açıklamak için ataerkillik, heteroseksüellik ve cinsiyetler arası farklılaştırma kavramları üzerinden yola çıkmaktadır. Ataerkillik, erkek egemen bir anlayışla erkeğin kadına kıyasla daha güçlü olduğu ve bu nedenle kadının korunması gereken kişi olduğu anlamına gelmektedir. Heteroseksüellik ise, erkeğin kadına cinsel ve romantik bağımlılığını ifade etmekle birlikte kadınlara yönelik çelişik duyguların oluşumunda en önemli kaynak olarak kabul edilmektedir. Cinsiyetler arası farklılaştırma kavramı ise, kadın ve erkeğe yüklenen farklı rollerde erkeğin rollerinin üstün görülmesini, erkeğin yapısal gücünün meşru kabul edilmesini ifade etmektedir (Glick ve Fiske, 2001: 120-123).

Yapılan birçok çalışma göstermektedir ki, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları etkileyen faktörler arasında cinsiyetçi tutumlar başat konumdadır. Özellikle ataerkil toplum düzeninde benimsenen cinsiyet rolleri ile kadına yönelik şiddeti destekleyici tutumlar arasında bir ilişki olduğu görülmektedir (Mcdermott ve diğerleri, 2017: 105-108). Yapılan araştırmalar sonucunda genellikle erkeklerin, kadınlara kıyasla, daha fazla kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar sergilediği görülmüştür (Flood ve Pease, 2009: 128-129). Cinsiyetçilik düzeyinde görülen kadın-erkek farklılaşması, erkeklerin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlarını daha anlaşılabilir kılmaktadır (Sakallı-Uğurlu, 2001: 608-609). Ancak yine de, sadece erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından da geleneksel cinsiyet rolleri benimsenebilmekte, bu doğrultuda cinsiyetçi tutumlar geliştirilebilmektedir (Günay ve Bener, 2011: 167-168). Özellikle geleneksel toplumlarda kabul edilen erkek egemen anlayışın, cinsiyet fark etmeksizin, şiddeti onaylayıcı tutumları desteklediği aşîkârdır. Öyle ki, literatürde çeşitli koşullara bağılı olarak, kadınların da şiddeti meşru gördüğüne ve kadının şiddete maruz kalması durumuna ilişkin onaylayıcı tutumlar sergilediğine yönelik bulgulara rastlanmaktadır (Görgün Baran ve diğerleri, 2012: 48-49).

Glick ve ark. (2015: 6-8) tarafından Türkiye’de gerçekleştirilen bir çalışmada, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile çelişik duygulu cinsiyetçiliğin ve dini

değerlerin ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada Türkiye'nin namus kültürüne sahip bir ülke olduğuna değinilmekte, Doğu-Batı birlikteliğinden kaynaklanan geleneksel ve modern değerlerin bir arada görüldüğü bir toplumsal yapıya sahip olduğu ifade edilmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, dini değerlerin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar üzerinde etkili olduğu, şiddet tutumlarına sadece erkekler tarafından değil, aynı zamanda şiddetin mağdurunun hemcinsleri olmasına rağmen, kadınlar tarafından da onaylayıcı yönelimlerin olduğu gözlenmiştir. Ayrıca düşmanca cinsiyetçiliğin erkeklerde kadınlara kıyasla yüksek düzeyde olduğu, korumacı cinsiyetçiliğin ise kadınlarda daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Sakallı-Uğurlu (2001: 605-609) tarafından yapılan araştırmada da çelişik duygulu cinsiyetçilik ve ataerkilliğin kabulü ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Ataerkilliğin yüksek düzeyde desteklendiği durumlarda kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar da daha fazla kabul görmektedir. Hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar üzerinde etkileri olduğu görülmektedir. Düşmanca cinsiyetçilik şiddet tutumları ile doğrudan ve yüksek düzeyde ilişkili iken, korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçiliğe kıyasla, daha düşük düzeyde ve düşmanca cinsiyetçilik etkileşimi aracılığı ile etkili olmaktadır (Glick ve diğerleri, 2002: 295-296).

1.3. DEĞERLER

Kültürel çalışmalarda öne çıkan bireycilik/toplulukçuluk ayrımı, sosyal bilimlerde 1980'li yıllardan itibaren çalışılan önemli konulardan birisidir. Bireycilik ve toplulukçuluk kavramları, insan ve toplum arasındaki ilişkileri anlamlandırmada ve kültürlerarası psikolojik farklılıkları açıklamada araç olarak kullanılmaktadır. Tek boyutlu bir tanımlamaya sahip olan bireycilik/toplulukçuluk kavramlarına karşılık olarak Schwartz'ın değer yaklaşımı ile bireysel ve kültürel farklılar daha kapsamlı bir şekilde ele alınabilmektedir (Kağıtçıbaşı, 1980: 3-16).

Schwartz (2006: 929) değerleri, insanların yaşamında rehberlik eden, hiyerarşik bir önem düzeyine sahip, bağlama göre işlev gösteren motivasyonel amaçlar olarak tanımlamaktadır. Bu tanım doğrultusunda değerleri, bireyin

davranışlarını ve tutumlarını düzenleyebilecek, sürekli bir değişkenlik göstermeyen yargılar olarak kabul edebiliriz. Schwartz'a göre (2006: 929) değerler, hedeflenen amaçlara yönelik motivasyonel bir yapıya sahip, eylemlerin, insanların, olayların seçiminde rehberlik eden, önem sırasına göre bireyler açısından değişiklik gösterebilen, objektif olmayan inançlardır. Schwartz (2012: 3) bir başka ifadeyle değerleri, insan yaşamında öncelikli olan prensipler olarak tanımlamakta ve güvenlik, başarı gibi değerlerin bir kişinin yaşamında öncelikli konumda olmasına rağmen bir başka kişi için öncelikli olmayabileceği şeklinde örneklendirmektedir.

Schwartz (1992: 5-12, 2006: 930) Uyarılım, Özyönelim, Evrenselcilik, İyilikseverlik, Uyma, Geleneksellik, Güvenlik, Güç, Başarı, Hazcılık olmak üzere toplam 10 değer olduğunu belirtmektedir. Değerler ve açıklamaları Tablo 1'de detaylı olarak belirtilmektedir.

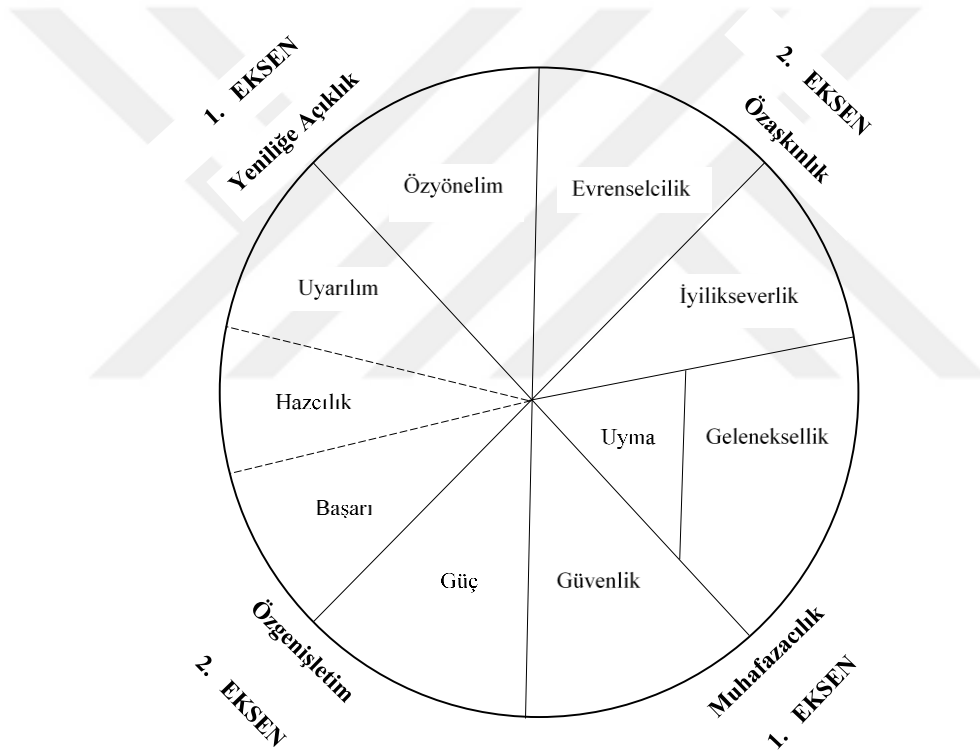
Tablo 1: Temel Değerler ve Açıklamalar

Değerler	Açıklama
Uyarılım (Stimulation)	Heyecan, yenilik arayışı ve yaşam mücadelesi gibi beklentilerin ve hedeflerin bir araya gelerek oluşturduğu değerdir.
Özyönelim (Self-Direction)	Bağımsız düşünce ve davranışların olduğu, seçme, yaratma ve keşfetme eğilimlerinin bulunduğu değerdir.
Evrenselcilik (Universalism)	Tüm insanlar ve doğa için anlayışın, toleransın, hoşgörünün ve koruma eğiliminin bulunduğu değerdir.
İyilikseverlik (Benevolence)	Sosyal ilişkileri destekleyen, işbirliğine dayalı, çoğunlukla yakın olunan kişilere yönelik koruma ve güçlendirme eğilimi bulunan değerdir.
Uyma (Conformity)	Normlara ve diğer insanlara zarar verebilecek veya aykırı olabilecek dürtülere ve eylemlere karşı olma eğilimini ifade eden değerdir.
Geleneksellik (Tradition)	Kültürel ve dini öğelere karşı bağlılık, saygı ve bu öğelerin benlik tarafından kabulünü ifade eden değer türüdür.
Güvenlik (Security)	İlişkiler, toplum, benlik için güvenlik ve istikrar beklentisini ifade eden değerdir.
Güç (Power)	İnsanlar ve kaynaklar üzerinde baskın olma, sosyal statü sahibi olma eğiliminin bulunduğu değerdir.
Başarı (Achievement)	Sosyal standartlara göre kişisel başarı sağlamaya yönelik eğilimin bulunduğu değerdir.
Hazcılık (Hedonism)	Bireysel düzeyde tatmin arayışının olduğu değer türüdür.

Kaynak: (Schwartz 1992: 5-12; 2006: 930)

Değerler yapısal olarak 2 eksen üzerinde yer alan 4 boyut altında yerleşim göstermektedir. Bu boyutlar ise Yeniliğe Açıklık, Özaşkınlık, Özgenişletim ve Muhafazacılık olarak adlandırılmaktadır. Şekil 1’de de görülebileceği üzere, aynı eksen üzerinde bulunan boyutlar birbirlerine zıt değerlerden oluşmaktadır. Örneğin Yeniliğe Açıklık ile Muhafazacılık boyutları aynı eksen üzerinde bulunmakla birlikte birbirlerinin tam tersi yönde yerleşmektedir. Aynı şekilde Özaşkınlık ile Özgenişletim boyutları da aynı eksen üzerinde bulunup, birbirlerine zıt yönde konumlanmaktadır (Schwartz, 2006: 931; Demirutku ve Sümer, 2010:19).

Şekil 1: Schwartz’ın Çembersel Değer Modeli

Kaynak: Demirutku ve Sümer (2010: 19)

İlk eksenindeki Yeniliğe Açıklık boyutu bağımsız düşünceleri, duyguları, yeni fikirlere açıklığı desteklerken, Muhafazacılık boyutu ise geleneksel uygulamaların korunmasını, öz kısıtlamayı ve istikrarı desteklemektedir. İkinci eksenindeki Özaşkınlık diğerlerinin eşitliğinin kabul edildiği ve iyi oluşunun önemsendiği değer boyutuyken, Özgenişletim ise bireyin kendi başarısının ve diğerlerine karşı

baskınlığının önem kazandığı boyuttur. Hazcılık değeri ise hem Yeniliğe Açıklık hem de Özgenişletim boyutlarına yakın konumlanmaktadır. Farklı kültürlerde hazcılık değeri bu iki boyuttan birine daha yakın konum alabilmektedir (Schwartz ve diğerleri, 2014: 905). Değerlerin, boyutların ve eksenlerin konumu Şekil 1 üzerinde detaylı olarak gösterilmektedir.

Schwartz ve Rubel (2005: 1020) yaptıkları çalışma ile cinsiyete göre değerlerin önem sırasının farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışmaya göre, erkekler güç ve başarı değerlerine kadınlara göre daha fazla önem vermekte iken, kadınlar ise evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerine daha fazla önem vermektedir. Ayrıca erkeklerin özyönelim, hazcılık ve uyarılım değerlerine daha eğilimli oldukları, kadınların ise güvenlik, geleneksellik ve uyma değerlerine erkeklerden daha fazla eğilim gösterdiği ifade edilmektedir. Değerlerin öncelik sıralamasında cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin yapılan bir başka çalışmada da benzer şekilde kadınların geleneksellik, uyma ve iyilikseverlik, erkeklerin ise özyönelim, güç, başarı, hedonizm, uyarılım ve başarı değerlerine daha fazla önem verdiği sonucuna ulaşılmıştır (Yegletu ve Raju, 2009: 128-129).

Değerler bireylerin tutumları ve davranışları üzerinde etkili olduğu gibi toplumların genel tutumları ve eğilimleri üzerinde de oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Sosyal bilimlerde günümüze kadar toplumların kültürel yapılarını ve değerlerini betimlemeye yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Literatürde en sık rastladığımız kültürel değer boyutları bireycilik (individualism) ve toplulukçuluk (collectivism) ayrımıdır. Hofstede (1980: 148-175) tarafından önerilen kültürel değer boyutlarından bireycilik/toplulukçuluk boyutunun ancak kültürel seviyede bir tanım yapabildiğini, bireysel seviyede değerleri tanımlamakta yeterli olmadığını savunan Schwartz (1994b: 87-119), önerdiği değer boyutlarının hem bireysel seviyede hem de kültürel seviyede daha işlevsel olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre, bireysel değerler düzleminde önerdiği Yeniliğe Açıklık/ Muhafazacılık değer boyutu kültürel düzeyde Özerklik (autonomy) ve Muhafazacılık (conservatism) değer boyutuna karşılık gelmekte olup, bireycilik/toplulukçuluk kavramları yerine daha kapsamlı bir tanımlamaya olduğunu öne sürmektedir. Ek olarak kültürel seviyedeki bir diğer değer boyutunu da Hiyerarşi (hierarchy) ve Hâkimiyet (mastery)/ Eşitlikçi Bağlılık (egalitarian commitment) ve Uyum (harmony) olarak isimlendirmektedir. Hiyerarşi

ve Hâkimiyet boyutu, güç sahibi olma ve diğerleri üzerinde baskın olma anlamı taşıırken, Eşitlikçi Bağlılık ve Uyum boyutu ise herkesin eşit kaynaklara sahip olmasına, doğayla ve diğer insanlarla uyum içerisinde olmaya verilen önem anlamına gelmektedir. Bireysel değerler düzeyinde Hiyerarşi ve Hâkimiyet boyutu Özgenişletim boyutuna, Eşitlikçi Bağlılık ve Uyum boyutu ise Özaşkınlık boyutuna karşılık gelmektedir. Klasik bireycilik/toplulukçuluk ayrımının yeterli olmadığını savunan Schwartz (1994b: 114) Çin'i örnek olarak vermektedir. Yaptığı bir araştırma ile toplulukçu bir ülke olarak kabul edilen Çin'in tipik bir toplulukçu kültüre sahip olmadığı, özerklik ve muhafazacılık boyutları arasında ortalama bir seviyede yer aldığı sonucuna ulaşmaktadır. Benzer şekilde, Amerika'nın beklenildiği seviyede özerklik değerine sahip olmadığını, Batı Avrupa ülkelerinin ise özerklik değerine daha yakın olduğunu belirtmektedir.

Hem bireysel hem kültürel düzeyde önemli bir değişken olan değerler, literatürde farklı tutumları yordayan önemli bir değişken olarak yaygın şekilde incelenmiştir. Değerlerin şiddete yönelik tutumlar üzerindeki etkisi de incelenen konular arasındadır. Seddig ve Davidov (2018: 9-10) tarafından yapılan bir araştırma ile değerlerin hem şiddet davranışları hem de şiddete ilişkin tutumlar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değerlerin, doğrudan veya dolaylı olarak şiddet davranışlarına ve şiddete ilişkin tutumlara etkisi göz önüne alındığında, bireyin davranış ve tutumlarını şekillendirmede etki gösteren değerlerin, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları da yorumlamakta yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bu konu hakkında yapılan bir araştırma göstermektedir ki, bazı değerler ile namus adına kadına uygulanan şiddete ilişkin tutumlar arasında ilişki bulunmaktadır. Örneğin, geleneksellik ve güç değerleri kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar ile ilişkiliyken, evrenselcilik değeri tam tersi yönde etki göstermektedir (Bulut ve Yıldırım, 2018: 228-231). Benzer şekilde bir başka araştırmanın sonuçları da namus anlayışı ile evrenselcilik ve güç değerleri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur (Cirhinlioğlu ve Şenel, 2017: 320-323). Ancak yine de literatürde, günümüzün önemli sorunlarından biri olan kadına yönelik şiddet üzerinde değerlerin etkisini konu alan oldukça sınırlı sayıda çalışmaya rastlanmaktadır.

Değerler, bireylerin şiddete yönelik tutumlarını etkileyebildikleri gibi, politik tutumlarında da işlev gösteren mekanizmalardır. Muhafazacılık ve Özgenişletim

boyutlarında yer alan değerler çatışmadan ve öngörülemez durumlardan kaçınmayı, statükonun kabulünü sağlarken, Yeniliğe Açıklık ve Özaşkınlık boyutunda yer alan değerler gelişimin, diğerlerinin iyi oluşunun ve özerkliğin desteklenmesini sağlamaktadır. Bu doğrultuda Muhafazacılık boyutundaki değerlerin sağ eğilimli siyasi görüşle (conservatism), Evrenselcilik ve Özyönelim değerlerinin sol eğilimli siyasi görüşle (liberalism) yüksek düzeyde ilişkili olduğu düşünülmektedir (Schwartz ve diğerleri, 2014: 905). Değerler sadece politik tutumlar üzerinde etkili olmayıp aynı zamanda bu tutumların davranışlara dönüştürülmesinde de etkin rol oynamaktadır. Örneğin, Yeniliğe Açıklık ve Özaşkınlık değer boyutlarının politik katılım ile pozitif yönde bir ilişkisi bulunmaktadır. Buna karşılık olarak Muhafazacı değerler ise politik aktiviteyi baskılayıcı bir şekilde işlev göstermektedir (Vecchione ve diğerleri, 2014: 9-11).

Değerlerin politik tutumlar ve oy verme davranışı üzerindeki etkilerini de inceleyen Schwartz (1994a: 37-40) bazı değerlerin sol ve sağ siyasi eğilimlere göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Örneğin, evrenselcilik değeri sol eğilimli siyasi görüşlerde yüksek düzeydeyken, güvenlik değeri ise sağ eğilimli siyasi görüşlerde öne çıkmaktadır. Amerika’da gerçekleştirilen değerler ve siyasi eğilim araştırması sonucunda evrenselcilik, uyarılım ve özyönelim değerlerinin liberal görüşle, geleneksellik ve uyma değerlerinin muhafazacı (conservatism) görüşle doğru orantılı olarak ilişkili olduğu bulgularına ulaşılmıştır (Schwartz, 2007: 19-20).

Piurko ve arkadaşları (2011: 541-556) liberal, geleneksel ve post-komünist olarak kategorilere ayırdıkları toplam 20 ülke genelinde, değerler ve sağ-sol yönelimli siyasi eğilimler arasındaki ilişkinin incelendiği bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacılar Batı Avrupa ülkelerini liberal ülkeler grubuna, din ve milliyetçilik olgularının politik yaşamda önemli bir konuma sahip olduğu ülkeleri geleneksel ülkeler grubuna, komünist rejimin etkilerinin bulunduğu ülkeleri ise post-komünist ülkeler grubuna dâhil etmişlerdir. Liberal ülkelerde sağ siyasi eğilimin uyma, güç, geleneksellik ve güvenlik değerleri ile, sol siyasi eğilimin ise evrenselcilik değeri ile pozitif yönlü bir ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Geleneksel ülkelerde ise sağ siyasi eğilim ile güvenlik ve uyma değerleri arasında, sol siyasi eğilim ile evrenselcilik ve özyönelim değerleri arasında doğru orantılı bir ilişkisi bulunduğu görülmüştür. Post-komünist ülkelerde diğer ülkelere benzer

şekilde sağ-sol ayrımının bulunmaması nedeniyle değerlere ilişkin beklenen sonuçlara ulaşamamıştır. Sadece geleneksellik değerinin sağ siyasi eğilim ile ilişkili olduğu, diğer değerlerin her bir post-komünist ülkeye göre farklılıklar gösterdiği görülmüştür.

Kültürel olarak geleneksel özellikler sergileyen Türkiye’de, değerler ve siyasi eğilimler ilişkisinin boyutu ve yönü güncelliğini koruyan bir araştırma konusudur. Bu konu hakkında ülkemizde yapılan araştırmalar, dünya çapında gerçekleştirilen çalışmalar ile tutarlı sonuçlara sahiptir. Türkiye’de sağ siyasi eğilimde geleneksellik, uyma ve güvenlik değerleri öne çıkmaktayken, sol siyasi eğilimde evrenselcilik değerinin öncelikli olduğu görülmektedir (Arslantürk ve Dönmez, 2019: 86). Benzer şekilde, Başlevent ve Kirmanoğlu (2008: 5-8) tarafından gerçekleştirilen ve Türkiye’de faaliyet gösteren iki büyük siyasal partiyi sağ (AKP) ve sol (CHP) ideoloji olarak nitelendirdikleri, bu yönde siyasi eğilim ve değerler arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırma sonucunda elde edilen bulgular da literatürü desteklemektedir. Araştırma sonuçlarına göre, yeniliğe açıklık değer boyutu özellikle sol siyasi eğilim ile, muhafazacılık boyutu ise sağ siyasi eğilim ile ilişkilendirilmiştir. Türkiye’nin de içinde bulunduğu 15 ülkede yapılan bir başka araştırmanın sonucunda da benzer şekilde, evrenselcilik değerinin sol siyasi eğilim ile, güvenlik değerinin ise sağ siyasi eğilim ile pozitif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer ülkelerden farklı olarak, Türkiye’de sağ siyasi eğilim ile geleneksellik değerinin, güvenlik değerine kıyasla, daha yüksek bir korelasyona sahip olduğu belirtilmiştir (Caprara ve diğerleri, 2017: 398-402). Bir sonraki bölümde, siyasi eğilim konusu daha detaylı bir şekilde aktarılmış, Türkiye’de siyasal hareketlere yönelik genel bir çerçeve verilmiş ve tutumlar, değerler ve siyasi eğilimler arasındaki ilişkiler tartışılmıştır.

1.4. SİYASİ EĞİLİM

Siyasi eğilimler, farklı kuramsal çerçeve ve yaklaşımlara bağlı olarak geniş bir tanım yelpazesine sahiptir. Örneğin, siyasi eğilimleri tek boyutlu bir yapı olarak ele alan yaklaşımlarda, özellikle Amerika için, liberal-muhafazakâr ayrımı siyasi yönelimlerdeki temel ikilik olarak kavramsallaştırılmaktadır. (Sarıbay, Ökten ve

Yılmaz, 2015: 9-10). Siyasi eğilimler kimi araştırmacılar tarafından sağ ve sol uçlarına sahip tek boyutlu bir yapı olarak kabul edildiği gibi, bazı araştırmacılar siyasi eğilimleri çeşitli boyutların bir bütünü olarak görmektedir. Bloor'a göre siyasi eğilimler sağ-sol ve yetkeci-özgürlükçü olmak üzere iki boyutlu bir yapıya sahiptir (aktaran Arslantürk, 2012: 15). Rokeach (1973: 165-170) ise komünizm, kapitalizm, faşizm ve sosyalizm olarak isimlendirdiği siyasi eğilimlerin, eşitlik ve özgürlük olmak üzere iki boyutlu bir yapı içerisinde yerleşim gösterdiğini belirtmektedir. Aynı zamanda önerdiği iki boyutlu yapının gerekçesi olarak, siyasi eğilimlerin tek boyutlu (sağ-sol) olarak ele alınmasının yetersiz olacağını önermekte ve bu durumu muhafazakârlık kavramının hem bireyler hem de kültürler temelinde ortak bir anlama sahip olmaması durumu ile örneklendirmektedir.

Siyasi eğilimleri ve etki alanlarını anlama yolunda siyaset ile oldukça ilişkili olan muhafazakârlık ve milliyetçilik kavramlarına da kısaca değinmek faydalı olacaktır. Muhafazakârlık genel itibariyle var olanı koruma, muhafaza etme anlamına gelmektedir. Bu kavram, siyaset içerisinde de benzer bir tanıma sahiptir. Fransız Devrimi ile siyasi yaşama belirgin bir şekilde giriş yapan muhafazakârlık kavramı, Reform ve Rönesans gibi toplumsal olaylar ile gelişme göstermiştir. İlk önce devrim karşısında yer almak gibi bir anlama sahip olan muhafazakârlık, aydınlanma nitelikli toplumsal olaylar neticesinde evrimleşerek daha ılımlı bir anlam yüklenmiştir. Muhafazakâr düşüncede, gelişmenin geleneksel değerler ve tarihsel birikim ışığında gerçekleşmesi gerektiği görüşü kabul edilmiştir (Vincent, 2010:56-62).

Toplumsal düzeyde siyasi yaşama yansımalarına bakıldığında, özellikle ortak değerlere ve kültürel özelliklere sahip toplumlarda daha etkin bir rol oynadığı görülmektedir. Bir toplum tarafından genel olarak kabul edilmiş din ve gelenek gibi ortak kültürel unsurların bulunması durumunda muhafazakârlığın etki alanı artmaktadır. Siyasi yaşamda muhafazakârlığın adı çoğunlukla sağ yönelim ile bir arada anılsa da sol eğilimlerde de muhafazakârlık söz konusu olabilmektedir (Vincent, 2010: 63-78; Alexander, 2014: 9-11).

Batı dünyasındaki modernleşme hareketleri sonucunda dönüşen muhafazakârlığın, Türkiye'nin tarihsel sürecinde benzer bir yol izlememesi nedeniyle batı dünyasındaki anlamına tam olarak karşılık gelmemektedir (Akkaş, 2001: 4-10). Siyasal yaşamda genel olarak muhafazakâr bir eğilim gösteren

Türkiye’de, muhafazakârlık geleneksellikten ziyade din tabanına oturmakta ve özellikle siyasi partiler tarafından bu üç kavram bir bünyede toplanmaktadır. Çoğunlukla sağ siyasi eğilim içerisinde yerleşim gösteren muhafazakârlık Türkiye siyasi yaşamında sağ partilerin çatısı altında varlığını sürdürmektedir (Kalaycioglu, 2017: 233-238).

Siyasetin bir diğer önemli unsuru olan milliyetçilik 18. yy sonlarına doğru ortaya çıkmış ve zamanla politik bir anlama sahip olmaya başlamıştır. Milliyetçilik kavramı genel itibariyle etnik aidiyet ve dil ortaklığının bulunduğu milletin (Vincent, 2010: 227), statüsünü ve gücünü korumaya ve arttırmaya yönelik toplumsal isteğin ve hareketin üyesi olmak anlamına gelmektedir (Rejai, 1995: 24). Milliyetçilik en temel haliyle, sağ ve sol siyasi eğilim ayırt etmeksizin, her türlü politik akımda (liberalizm, sosyalizm, faşizm, muhafazakârlık vb.) var olabilir. Ancak bu politik akımlar içinde yer aldığı konum ve etki şekli farklılık göstermektedir. Örneğin, sağ kanat milliyetçiliği genellikle duygusal öğelere dayanan, ataerkil ve tarihsel bir millet anlayışını benimserken, sol kanat milliyetçiliğinde genellikle daha akılcı bir yaklaşımla evrensel ve eşitlikçi bir politik millet anlayışı hâkimdir (Heywood, 2017: 209-216).

Türkiye siyasi yaşamına ve siyasi partilerin öne çıkan öğelerine bakıldığında milliyetçilik anlayışının sağ eğilimli partilerde daha baskın olduğu görülmektedir. Türkiye’nin tarihsel gelişiminde önemli bir noktada konumlanan milliyetçilik unsuru siyasetin iki ucu tarafından benimsenmekte olup, bu iki kutup tarafından farklı düzeylerde ve anlam farklılıkları ile birlikte kabul edilmektedir. Bu farklılaşmanın en açık örneği ise özellikle sağ kanatta yer alan Milliyetçi Halk Partisi’nin ultra-milliyetçi olarak tanımlanmasıdır (bkz. Başlevent ve Kirmanoğlu, 2008: 4-5; Çınar ve Arıkan, 2002: 32; Heper, 2002: 142). Türkiye’nin kültürel ve tarihi yapısına bakıldığında, muhafazakârlık ve milliyetçilik kavramlarının siyaset içerisinde önemli bir paya sahip olduğunu görmekteyiz. Bu kavramlar özellikle sağ yönelimli ideolojiye sahip siyasi partiler için önceliğini korumaktadır. Ancak tarihsel süreçte anlam kazanmış siyasi tanımlamaların değişen koşullar ile birlikte anlamlarında farklılaşmalar olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle yapılan araştırmada sağ-sol olarak tanımlanan siyasi eğilimlerin yanı sıra, muhafazakârlık ve milliyetçilik kavramlarının araştırma değişkenleri ile olan ilişkisi de incelenecektir.

Yaşamsal birçok alanda etkisi görülebilen siyasi eğilimlerin, günümüzün önemli sorunlarından biri olan kadına yönelik şiddet konusunda da önemli etkilere sahip olması olasıdır. Kadına yönelik şiddet konusuna değinen bazı çalışmalar göstermektedir ki, siyasi eğilim ve ilişkili faktörler kadının toplumsal yaşam içerisindeki konumunda belirleyici olabilmektedir. Örneğin, muhafazakâr anlayış geleneksel cinsiyet rollerini desteklemekte ve kadının eş, anne, kardeş rollerini üstlenerek aile yaşamında etkin olması ancak toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşamda bir erkek kadar faal olmaması gerektiğini işaret etmektedir (Demirkanoğlu, 2017: 302). Geleneksel cinsiyet rolleri temelinde erkeğe göre daha düşük statüye sahip olarak kabul edilen kadınların haklarının savunulması sol siyasi eğilimde, sağ siyasi eğilime kıyasla, daha yüksek oranda görülmektedir (McClosky ve Chong, 1985: 342). Siyasi eğilimler cinsiyet rollerine ilişkin tutumların yanı sıra yaşamı tehdit eden şiddet olayları ve bu şiddete ilişkin tutumlar üzerinde de benzer şekilde etki göstermektedir. Uluslararası benzer çalışmalarla tutarlı olarak, sağ siyasi eğilimde ve muhafazakârlığın yüksek olması durumunda, şiddet vakalarında kurbanı suçlayıcı tutumlarda artış olmaktadır (Üzümçeker ve Akfırat, 2018: 29).

Sol ve sağ siyasi eğilimlerin ideolojik farklılığı, muhafazakârlık ve milliyetçilik kavramlarının siyaset içerisindeki yeri göz önüne alındığında, bu olguların bireylerin ve toplumların genel tutumlarını etkilemesi beklenmektedir. Literatürdeki bulgular da, siyasi eğilimlerin birçok toplumsal konuyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Günümüzde önemini koruyan kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet rolleri siyasetin ilişkili olduğu konulardandır (bkz., Demirkanoğlu, 2017: 302; McClosky ve Chong, 1985: 342). Kültürel yapıyla ilişkili bu siyasi kavramların kültürlerarası araştırmalara konu olan temel değerler ile de ortak bir paydaya sahip olduğu görülmektedir. Literatürde bazı değerlerin (evrenselcilik, özyönelim) sol siyasi eğilim ile, bazı değerlerin ise (güvenlik, uyma-geleneksellik) sağ siyasi eğilim ile ilişkili olduğu bulgularına ulaşılmaktadır (bkz., Arslantürk ve Dönmez, 2019: 86; Schwartz, 2007: 19-20). Aynı zamanda temel değerler kadına yönelik şiddeti ve bu şiddete ilişkin tutumları yordamada da yardımcı etmenlerdir. Bireyin davranış ve tutumlarına motivasyonel olarak rehberlik eden değerler, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların belirlenmesinde de etkin bir rol oynamaktadır. Örneğin, geleneksellik ve güç değerleri kadına yönelik şiddeti

onaylayıcı tutumlar ile doğru orantıya sahipken, evrenselcilik değeri bu tutumlar ile ters orantılıdır (bkz., Bulut ve Yıldırım, 2018: 228-231; Seddig ve Davidov, 2018: 9-10).

Gerek uluslararası gerekse ulusal literatürde, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların sosyal psikolojik faktörler ile olan ilişki mekanizmaları üzerine yapılmış bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar ile ağırlıklı olarak cinsiyetçilik, şiddetin türü, namus, din, şiddetin bireysel ve toplumsal çıktıları ve müdahaleler gibi konuların ele alındığı (Yıldız Martı, 2014), ancak şiddeti onaylayıcı tutumları destekleyen toplumsal olgulara ve daha spesifik sosyal psikolojik etmenler ile olan ilişki mekanizmalarına oldukça sınırlı sayıdaki çalışma ile değinildiği görülmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda, kadına yönelik şiddetle ilişkilendirilen değerlerin ve siyasi eğilimlerin birbirleri ile de ilişkili olduğunun görülmesi, değerler ve siyasi eğilimler etkileşiminin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların yordanmasında da işlevsel bir yapı sunabileceğini düşündürmektedir. Bu sebeple yapılan araştırma ile siyasi eğilimler, değerle ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki bütünsel ilişki yapılarının incelenmesi amaçlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZLERİ

Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde değerlerin rolünün incelenmesi araştırmanın temel amacıdır. Ayrıca, bu ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin incelenmesi de araştırmanın amaçları içerisinde yer almaktadır. Birinci bölümde kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar, çelişik duygulu cinsiyetçilik, değerler ve siyasi eğilimler hakkında literatürde bulunan bilgilere yer verilmiş olup, birbirleri ile olan kuramsal ilişkilerine değinilmiştir. Edinilen bilgiler doğrultusunda, beklentimiz siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı düzeyde bir ilişki olmasıdır. Daha açık bir ifadeyle, sağ siyasi eğilimin artması ile birlikte kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların artacağı, bu ilişkide Muhafazacılık ve Özgenişletim boyutlarında yer alan değerlerin aracılık etkisinin bulunacağı beklenmektedir. Benzer şekilde, sol siyasi eğilimin artması ile kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların azalması, bu ilişkide Yeniliğe Açıklık ve Özaşkınlık boyutlarında yer alan değerlerin aracılık rolünün bulunması beklenmektedir. Korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin hem siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişki üzerinde, hem de aracı değişkenin dâhil olduğu dolaylı ilişkiler üzerinde düzenleyici bir etkiye sahip olması da beklentilerimiz arasındadır.

Bağımsız değişkenin siyasi eğilimler (sol-sağ) bağımlı değişkenin ise kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar olarak belirlendiği araştırmada, değerlerin bu ilişkideki aracılık rolleri ve cinsiyetçiliğin düzenleyicilik etkisi aşağıdaki hipotezlere uygun olarak incelenecektir. Ek olarak, milliyetçilik ve muhafazakârlık yönelimlerinin test değişkenleri ile ilişkisi de korelatif düzeyde ayrıca incelenecektir.

1. Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide değerlerin aracılık rolü vardır.
 - (a) Sol siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalacak ve bu ilişkide özyönelim değeri aracılık edecektir.

- (b) Sol siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalacak ve bu ilişkide uyarılım değeri aracılık edecektir.
 - (c) Sol siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalacak ve bu ilişkide evrenselcilik değeri aracılık edecektir.
 - (d) Sol siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalacak ve bu ilişkide iyilikseverlik değeri aracılık edecektir.
 - (e) Sol siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalacak ve bu ilişkide hazcılık değeri aracılık edecektir.
 - (f) Sağ siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar artacak ve bu ilişkide uyma-geleneksellik değeri aracılık edecektir.
 - (g) Sağ siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar artacak ve bu ilişkide güvenlik değeri aracılık edecektir.
 - (h) Sağ siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalacak ve bu ilişkide güç değeri aracılık edecektir.
 - (i) Sağ siyasi eğilim arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar artacak ve bu ilişkide başarı değeri aracılık edecektir.
2. Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki dolaylı ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkileri vardır.
- (a) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide özyönelim değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin düşük olduğu koşullarda gözlenecektir.
 - (b) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide uyarılım değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin düşük olduğu koşullarda gözlenecektir.
 - (c) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide evrenselcilik değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin düşük olduğu koşullarda gözlenecektir.
 - (d) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide iyilikseverlik değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin düşük olduğu koşullarda gözlenecektir.

- (e) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide hazcılık değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin düşük olduğu koşullarda gözlenecektir.
 - (f) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide uyma-geleneksellik değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin yüksek olduğu koşullarda gözlenecektir.
 - (g) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide güvenlik değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin yüksek olduğu koşullarda gözlenecektir.
 - (h) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide güç değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin yüksek olduğu koşullarda gözlenecektir.
 - (i) Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide başarı değerinin aracılık etkisi, cinsiyetçilik düzeylerinin yüksek olduğu koşullarda gözlenecektir.
3. Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkileri vardır. Daha açık bir ifadeyle, sağ siyasi eğilimle kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişki korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin yüksek olması koşullarında, sol siyasi eğilimle kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişki korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin düşük olması koşullarında gözlenecektir.
 4. Muhafazakârlık düzeyi arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri artacaktır.
 5. Milliyetçilik düzeyi arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar, korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik düzeyleri artacaktır.

2.2. ÖRNEKLEM

Araştırma için gönüllülük esasına dayalı olarak ve ulaşılabileni örnekleme yöntemi ile veri toplanmıştır. Hazırlanan anket formları İzmir ilinin merkez ilçeleri (Bornova, Buca, Konak, Karşıyaka, Balçova, Karabağlar, Bayraklı, Gaziemir)

genelinde, 18 yaş üzeri 275 kişinin gönüllü katılımı ile uygulanmıştır. Veri inceleme sürecinde, anket formunda yer alan en az bir ölçeği eksik dolduran 9 kişi ve uç değerlere sahip 11 kişi analizlere dâhil edilmemiştir. Toplam 255 katılımcının oluşturduğu örneklem grubuna ilişkin detaylı demografik bilgiler Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Örneklemen Demografik Bilgileri

		N	%
Yaş	$\bar{X}$: 32.13; SS: 11.44	255	
Cinsiyet	Kadın	167	65.5
	Erkek	88	34.1
Medeni Durum	Bekâr	124	48.6
	Evli	116	45.5
	Boşanmış	12	4.7
	Dul	3	1.2
Eğitim Durumu	İlköğretim	3	1.2
	İlkokul	9	3.5
	Ortaokul	13	5.1
	Lise	51	20
	Önlisans	23	9
	Lisans	136	53.3
	Lisansüstü	19	7.5
	Diğer	1	0.4
Yaşadığı Yer	Köy	14	5.5
	İlçe	61	23.9
	Şehir	50	19.6
	Büyükşehir	130	51
Çalışma Durumu	Düzenli Bir İşe Sahip	170	66.7
	Düzenli Bir İşe Sahip Değil	10	3.9
	Çalışmıyor	73	28.6
Gelir Düzeyi	Düşük	25	9.8
	Orta-Alt	109	42.7
	Orta-Üst	62	24.3
	Yüksek	34	13.3

Araştırmanın gerçekleştirildiği örneklemen yaş ortalaması 32.13 (SS = 11.44) olup, katılımcıların %65.5’i kadın, %34.1’i erkektir. Çalışmaya katılanların %48.6’sı bekâr, %45.5’i evli, % 4.7’si boşanmış ve % 1.2 ’si dul olduğunu bildirmiştir. Örneklemen eğitim durumunun ise, %1.2 ’si ilköğretim, %3.5 ’i ilkokul, %5.1 ’i ortaokul, % 20’si lise, % 9’u önlisans, % 53.3’ü lisans, %7.5’i lisansüstü ve % 0.4’ü diğer olduğu görülmektedir. Yaşamlarının büyük bir kısmını hangi yaşam bölgesinde geçirdikleri sorulan katılımcıların, %5.5’inin köyde, %23.9’unun ilçede, %19.6’sının

şehirde ve %51'inin büyükşehirde yaşadığı bilgileri edinilmiştir. Araştırmaya dâhil olan katılımcılardan %66.7'si çalışmakta olup düzenli bir işe sahiptir. %3.9 oranındaki kesimin düzenli bir işi olmayıp, günübirlik işlerde çalışmaktadır. %28.6'sı ise çalışmamaktadır. Katılımcılara aylık gelirleri sorulmuş olup, elde edilen gelir düzeyleri dört grup altında toplanmıştır. Buna göre, örneklemin %9.8'i düşük, %42.7'si orta-alt, %24.3'ü orta-üst, %13.3'ü ise yüksek gelir düzeyine sahiptir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma verileri, Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Portre Değerler Anketi, Siyasi Eğilim Soru Formu ve Demografik Bilgiler Formu kullanılarak toplanmıştır.

2.3.1. Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği

5 maddesinin Briere (1987) tarafından ve diğer 8 maddesi Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003) tarafından geliştirilmiş olan ölçek, katılımcıların 6 düzeyde derecelendirme (1 = Hiç Katılmıyorum, 6 = Tümüyle Katılıyorum) yapabileceği toplam 13 maddeden oluşmaktadır (aktaran Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003: 57). Ölçek, Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar, Sözel Şiddete Tolerans ve Fiziksel Şiddet Sonucunda Ayrılmaya İlişkin Tutumlar olmak üzere üç alt ölçekten meydana gelmektedir. Yapılan araştırmada kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların ölçümü için fiziksel şiddet temel alınmış olup, analizlere sadece Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar ölçeği dâhil edilmiştir.

Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar alt ölçeğinde yer alan maddeler (örn: “Eş dayacağına karşıyım” / “Erkek eşine karşı bazen fiziksel şiddet gösterebilmelidir”), kadının eşi tarafından şiddete maruz kalmasına ilişkin tutumları ölçmektedir. Bu alt ölçekte elde edilen puanın artması, fiziksel şiddeti onaylayıcı tutumların arttığına işaret etmektedir. Alt ölçekte toplamda 4 madde bulunmakta olup, ilk üç madde için ters kodlama yapılmaktadır. Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar alt ölçeğinin Uğurlu tarafından belirtilen Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı .68 olup, bu çalışmada elde

edilen Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise .65 olarak tespit edilmiştir (Ölçek Ek.2’de sunulmuştur).

2.3.2. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

Glick ve Fiske (1996) tarafından geliştirilen ve Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından uyarlanan Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Düşmanca Cinsiyetçilik ve Korumacı Cinsiyetçilik olmak üzere temelde iki faktörlü bir yapıya sahiptir. Her alt ölçekte 11 madde bulunmakta olup, toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki maddeler katılımcıların derecelendirme yöntemiyle cevaplandırabilecekleri şekildedir (1 = Hiç Katılmıyorum, 6 = Tümüyle Katılıyorum). Korumacı Cinsiyetçilik ve Düşmanca Cinsiyetçilik alt ölçekleri için elde edilen yüksek puanlar, ilgili cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu anlamına gelmektedir.

Korumacı Cinsiyetçilik alt boyutunda bulunan maddeler (örn.,“Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır” / “Erkekler kadınsız eksiktirler”) kadınların korunmasına ve yüceltilmesine yönelik ifadeler içermekte iken, Düşmanca Cinsiyetçilik alt boyutunda bulunan maddeler ise (“Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindedirler” / Bir çok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır”) kadına yönelik düşmanca tutumlara ilişkin ifadelerden meydana gelmektedir. Sakallı-Uğurlu (2002) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan ölçeğin Korumacı Cinsiyetçilik alt ölçeği için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .78, Düşmanca cinsiyetçilik alt ölçeği için Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .87 olarak bildirilmiştir. Yapılan araştırmada ise Cronbach Alpha güvenilirlik katsayıları, Korumacı Cinsiyetçilik için .88, Düşmanca Cinsiyetçilik için .89 olarak tespit edilmiştir (Ölçek Ek.3’te sunulmuştur).

2.3.3. Portre Değerler Anketi

Schwartz ve arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen, Portre Değerler Anketi (PDA), varsayımsal kişilerin hedef ve arzularını tanımlayan ve katılımcıların bu varsayımsal kişilerin kendilerine ne kadar benzediğini değerlendirerek

cevaplandırabilecekleri 40 maddeden oluşmaktadır. On değere (Özyönelim, Güç, Evrenselcilik, Başarı, Güvenlik, Uyarılım, Uyma, Geleneksellik, Hazcılık, İyilikseverlik) karşılık gelen on altı boyuta sahip ölçeğin uyarlaması Demirutku ve Sümer (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda Uyma ve Geleneksellik değerlerine ait maddelerin birbirleri içine geçerek, bu iki değer alanının birleştiği görülmüştür.

Türkçeye uyarlanan Portre Değerler Anketi katılımcıların 6 düzeyde (1 = Bana Hiç Benzemiyor, 6 = Bana Çok Benziyor) derecelendirme yapabilecekleri toplam dokuz altı ölçekten ve 40 maddeden oluşmaktadır. Özyönelim değerine ilişkin maddeler, bağımsız düşünce ve davranışları (örn., “Yaptığı işler hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır”), Güç değerine ilişkin maddeler sosyal statü sahibi olmayı (örn., “İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek onun için önemlidir. İnsanların onun söylediklerini yapmalarını ister”), Evrenselcilik değerine ilişkin maddeler insanlar ve doğa için hoşgörüyü (örn., “Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır”), Başarı değerine ilişkin maddeler bireysel başarıyı (örn., “Onun için yeteneklerini göstermek çok önemlidir. İnsanların onun yaptıklarına hayran olmasını ister”), Güvenlik değerine ilişkin maddeler benlik ve toplum için güvenlik beklentisini (örn., “İstikrarlı bir hükümetin olması onun için önemlidir. Sosyal düzenin korunması konusunda endişelenir”), Uyma-Geleneksellik değerine ilişkin maddeler normlara, kültürel öğelere uymayı ve bağlı olmayı (örn., “Ana-babasına ve yaşlı insanlara her zaman saygı göstermesi gerektiğine inanır. Onun için itaatkar olmak önemlidir” / “Her zaman uygun şekilde davranmak onun için önemlidir. İnsanların yanlış diyeceği şeyleri yapmaktan kaçınmak ister”), Uyarılım değerine ilişkin maddeler heyecan ve yenilik arayışını (örn., “Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar”), Hazcılık değerine ilişkin maddeler bireysel tatmin arayışını (örn., “Hayattan zevk almak onun için önemlidir. Kendisini şımartmaktan hoşlanır), İyilikseverlik değerine ilişkin maddeler ise sosyal ilişkileri destelemeyi, yakın olunan kişilere yönelik koruma eğilimini (örn., “Çevresindeki insanlara yardım etmek onun için çok önemlidir. Onların refaha kavuşmasını ister”) ifade eder. Ölçekte bulunan 10 değer

alt ölçeğinin test-tekrar test güvenirlik katsayıları ise şu şekildedir: Özyönelim .65, Güç .81, Evrenselcilik .72, Başarı .81, Güvenlik .80, Uyarılım .70, Uyma .75, Geleneksellik .82, Hazcılık .77, İyilikseverlik .66. Yapılan araştırmada ise Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları Özyönelim için .57, Güç için .62, Evrenselcilik için .66, Başarı için .73, Güvenlik için .64, Uyarılım için .54, Uyma-Geleneksellik için .79, Hazcılık için .70, İyilikseverlik için .48 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışma kapsamında, Cronbach Alpha değeri .60'dan daha düşük olan faktörlerin düşük güvenirliğe sahip olması nedeniyle bu değerlerin test değişkenleri ile ilişkisi incelenmemiştir (Ölçek Ek.4'te sunulmuştur).

2.3.4. Siyasi Eğilim Soru Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan siyasi eğilim soru formu, katılımcıların sol-sağ siyasi eğilim düzeyini, muhafazakârlık düzeyini ve milliyetçilik düzeyini öz bildirim yöntemiyle bildirebilecekleri toplam üç sorudan oluşmaktadır. Her soru için katılımcılara beş düzeyli derecelendirme seçenekleri sunulmuştur. Siyasi eğilim (sol-sağ) sorusu için 1 = Tamamen Sol Görüşlüyüm, 5 = Tamamen Sağ Görüşlüyüm, muhafazakârlık sorusu için 1 = Hiç Muhafazakâr Değilim, 5 = Tamamen Muhafazakârlım, milliyetçilik sorusu için 1 = Hiç Milliyetçi Değilim, 5 = Tamamen Milliyetçiyim olarak belirlenmiştir (Form Ek.5'te sunulmuştur).

2.3.5. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim düzeyi, aylık geliri, yaşam bölgesi, medeni durumu, çalışma durumu hakkında bilgilerin edinilmesini amaçlayan sorular bulunmaktadır (Form Ek.6'da sunulmuştur).

2.4. İŞLEM

Araştırma için 18 yaş üzeri katılımcılardan veri toplanmıştır. Veri toplama işlemi İzmir ilinin merkez ilçelerinde (Bornova, Buca, Konak, Karşıyaka, Balçova,

Karabağlar, Bayraklı, Gaziemir) ulaşılabileni örnekleme yöntemi ve elden veri uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara araştırmacın iletişim bilgisinin de bulunduğu Bilgilendirilmiş Onam Formu verilmiş, araştırma sorularının nasıl cevaplandırılacağına ilişkin bilgilendirme yapılmıştır. Araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı, dilenen zamanda cevaplandırma işleminin yarıda kesilebileceği hakkında bilgi verilmiştir. Her katılımcı anket formunu bireysel ve gizli olarak cevaplandırmıştır. Anket formunun tamamının cevaplandırılması 30-35 dakika sürmüştür. Veri toplama işlemi Ağustos 2018 ve Aralık 2018 arasında gerçekleştirilmiştir.

2.5. VERİ ANALİZİ

Araştırma için toplanan veriler SPSS 23.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Hipotezlere ilişkin analizlerin gerçekleştirilmesinden önce veri temizleme işlemi yapılmıştır. Bu işlemde, anket formunda yer alan en az bir ölçeği cevaplandırmayan 9 katılımcı ve uç değerlere sahip olan 11 katılımcı veri setinden çıkarılmıştır. Analizler 255 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Öncelikle araştırma değişkenlerine yönelik tanımlayıcı istatistik analizleri gerçekleştirilmiştir. Daha sonra araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon tekniği ile incelenmiştir. Son olarak, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde değerlerin rolünün ve korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçiliğin bu ilişkilerdeki düzenleyici etkilerinin analizi için koşullu etki analizleri (moderated mediation), bootstrap yöntemi ile (Hayes, 2013: 430-432) SPSS Process makrosu aracılığıyla incelenmiştir. Koşullu etki analizleri için Process makrosunda yer alan iki farklı model kullanılmıştır (model 10 ve model 17).

Araştırmanın katılımcılarına uygulanan Portre Değerler Anketinde yer alan Özyönelim, Uyarılım ve İyilikseverlik değer alt ölçeklerinin bu çalışmada elde edilen Cronbach Alpha güvenirlik katsayılarının .60'tan daha düşük olması nedeniyle ilgili değerler analizlere dahil edilmemiştir. Ayrıca, örneklemin sınırlı olması nedeniyle, Siyasi Eğilim Soru Formu ile ölçümlenen muhafazakârlık ve milliyetçilik değişkenleri için aracılık modelleri kurulmamış olup, diğer araştırma değişkenleri ile korelasyonel ilişkileri incelenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu araştırmanın amacı kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ve siyasi eğilimler ilişkisinde değerlerin rolünü ortaya koymaktır. Ayrıca bu ilişkide çelişik duygulu cinsiyetçiliğin düzenleyici rolü de incelenecektir. Bu doğrultuda elde edilen araştırma sonuçlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler aşağıda tablo şeklinde gösterilmektedir.

3.1. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Tablo 3’te araştırma değişkenlerine ilişkin ortalama puanlar, en düşük ve en yüksek puanlar ve standart sapmalar gösterilmektedir.

Tablo 3: Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma, En Düşük ve En Yüksek Puanlar

		Kadın N = 168				Erkek N = 87			
		$\bar{X}$	SS	En Düşük	En Yüksek	$\bar{X}$	SS	En Düşük	En Yüksek
Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar		1.39	0.87	1	4.75	1.55	0.70	1.00	4.25
Temel Değerler	Evrenselcilik	5.36	0.51	3.33	6.00	5.37	0.57	3.33	6.00
	Güvenlik	5.01	0.69	2.50	6.00	4.93	0.77	2.83	6.00
	Başarı	4.01	1.05	1.25	6.00	4.12	1.13	1.00	6.00
	Hazcılık	4.81	0.95	1.00	6.00	4.47	1.19	1.33	6.00
	Uyma-Geleneksellik	4.28	0.96	1.75	6.00	4.31	0.86	2.38	5.88
Korumacı Cinsiyetçilik		3.29	1.17	1.00	5.55	3.61	1.17	1.00	5.82
Düşmanca Cinsiyetçilik		2.62	0.90	1.00	4.82	3.51	1.20	1.00	5.82
Muhafazakârlık		2.78	1.26	1.00	5.00	2.60	1.41	1.00	5.00
Milliyetçilik		3.48	1.34	1.00	5.00	3.31	1.53	1.00	5.00
Siyasi Eğilim (Sol-Sağ)		2.49	1.23	1.00	5.00	2.75	1.30	1.00	5.00

Tablo 3'te görüldüğü üzere, erkeklerin fiziksel şiddete ilişkin tutumlar alt ölçeğinden aldıkları puanlar kadınlardan daha yüksektir. Ek olarak yüksek oranda olmasa da erkeklerin korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, sağ siyasi eğilim puanları da kadınlara kıyasla daha yüksektir. Değerlere ilişkin puanlarda büyük oranda cinsiyetler arası farklılık olmasa da hazcılık değer puanının kadınlarda, erkeklere kıyasla, daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

3.2. KORELASYON ANALİZİ BULGULARI

Araştırmanın değişkenleri olan kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar, değerler, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve siyasi eğilim arasındaki ilişkiler Pearson tekniği ile analiz edilmiş olup, sonuçlar tablo 4'te sunulmuştur.

Analiz sonuçlarına göre fiziksel şiddete ilişkin tutumlar ile muhafazakârlık ($r = .147, p < .05$), milliyetçilik ($r = .133, p < .05$) ve siyasi eğilim ($r = .213, p < .01$) arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Muhafazakârlık, milliyetçilik ve sağ siyasi eğilim düzeyleri arttıkça kadına yönelik fiziksel şiddeti onaylayıcı tutumlarda da artış olmaktadır. Ayrıca fiziksel şiddete ilişkin tutumlar ile evrenselcilik değeri ($r = -.160, p < .05$) arasında negatif yönlü, uyma-geleneksellik değeri ($r = .154, p < .05$) arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Diğer değer türleri ile fiziksel şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Fiziksel şiddete ilişkin tutumlar ile düşmanca cinsiyetçilik ($r = .260, p < .01$) arasında pozitif yönde bir ilişki olmasına rağmen, korumacı cinsiyetçilik ile anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Siyasi eğilimler ile uyma-geleneksellik ($r = .438, p < .01$) ve güvenlik ($r = .214, p < .01$) değerleri arasında pozitif yönlü, hazcılık değeri ($r = -.249, p < .01$) arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Elde edilen bulgular sağ siyasi eğilim düzeyinin artmasıyla uyma-geleneksellik ve güvenlik değerlerinde artış olduğuna, sol siyasi eğilim düzeyinin artması ile de hazcılık değerinde artış olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca siyasi eğilim ile düşmanca cinsiyetçilik ($r = .347, p < .01$) ve korumacı cinsiyetçilik ($r = .325, p < .01$) arasında da anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Muhafazakârlık ile uyma-geleneksellik ($r = .611, p < .01$) ve güvenlik ($r = .306, p < .01$) değerleri arasında pozitif yönlü, hazcılık değeri ($r = -.206, p < .01$) arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Aynı zamanda muhafazakârlık ile düşmanca cinsiyetçilik ($r = .287, p < .01$) ve korumacı cinsiyetçilik ($r = .454, p < .01$) arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Milliyetçilik değişkeni ile uyma-geleneksellik ($r = .600, p < .01$) ve güvenlik ($r = .449, p < .01$) değerleri arasında pozitif yönlü, hazcılık değeri ($r = -.139, p < .05$) arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmakta olup, düşmanca cinsiyetçilik ($r = .358, p < .01$) ve korumacı cinsiyetçilik ($r = .500, p < .01$) ile anlamlı düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir.

Araştırmanın temel değişkenlerinin yanı sıra demografik değişkenler ile olan korelasyon analizi sonuçları da tablo 4'te gösterilmektedir. Analiz sonuçlarına göre, fiziksel şiddete ilişkin tutumların yaş ($r = .229, p < .01$) ve eğitim düzeyi ($r = -.323, p < .01$) değişkenleri ile anlamlı düzeyde bir ilişkisi bulunmaktadır. Elde edilen sonuçlar neticesinde ilerleyen yaş ile birlikte fiziksel şiddeti onaylayıcı tutumların artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyi ile aksi yönde bir ilişki olup, eğitim seviyesinin artması ile birlikte fiziksel şiddeti onaylayıcı tutumlarda azalma olduğu görülmektedir.

Tablo 4: Araştırma Değişkenleri Arasındaki Korelasyonel İlişkiler

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Yaş	1														
2. Eğitim Düzeyi	-.227**	1													
3. Gelir Düzeyi	.156*	.301**	1												
4. Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumlar	.229**	-.323**	-0.08	1											
5. Evrenselcilik	0.006	0.062	-0.04	-.160*	1										
6. Uyma-Geleneksellik	.237**	-.351**	-0.06	.154*	.245**	1									
7. Güç	-0.05	.177**	.134*	0.028	-0.05	0.028	1								
8. Güvenlik	0.098	-0.1	-0.03	0.108	.339**	.542**	.152*	1							
9. Başarı	-.212**	0.098	0.008	0.102	0.079	.143*	.578*	.339**	1						
10. Hazcılık	-.260**	.247**	0.075	-0.12	0.081	-.128*	.273**	0.09	.313**	1					
11. Korumacı Cinsiyetçilik	.190**	-.267**	-0.01	0.014	.133*	.506**	0.014	.387**	.168**	-.132*	1				
12. Düşmanca Cinsiyetçilik	.224**	-.170**	0.038	.260**	-0.05	.362**	0.092	.216**	.163**	-0.08	.490**	1			
13. Muhafazakârlık	0.098	-.381**	-.239**	.147*	0.017	.611**	-0.06	.306**	0.045	-.206**	.454**	.287**	1		
14. Milliyetçilik	.197**	-.372**	-.195**	.133*	0.098	.600**	-0.02	.449**	0.095	-.139*	.500**	.358**	.681**	1	
15. Siyasi Eğilim (Sol-Sağ)	0.046	-.337**	-.144*	.213**	-0.06	.438**	-0.03	.214**	0.114	-.249**	.325**	.347**	.551**	.436**	1

*p < .05, **p < .01

3.3. ARACI DEĞİŞKEN ANALİZİNE İLİŞKİN BULGULAR

Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde değerlerin aracılık rolünün, korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin bu rol üzerindeki etkilerinin (moderated mediation) incelendiği çalışmada, hipotezlere yönelik koşullu etki analizleri (conditional process analysis) bootstrap tekniği kullanılarak SPSS PROCESS (model 10 ve model 17) makrosu aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

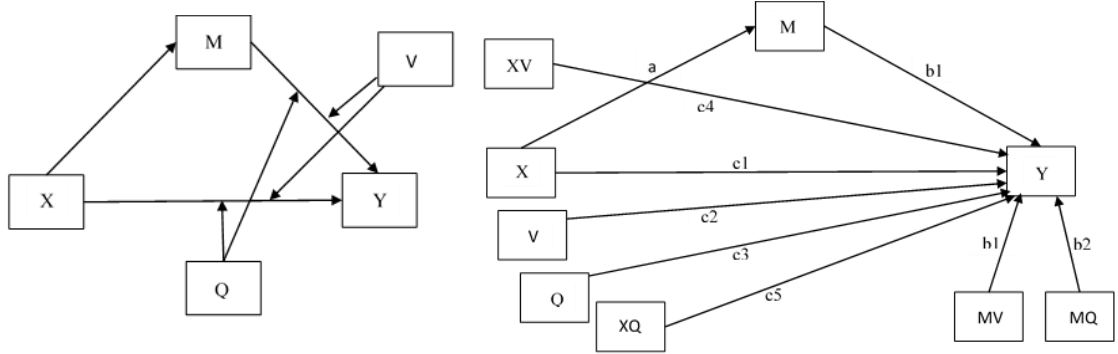
Baron ve Kenny'ye göre (1986: 1177) aracılık analizlerinin gerçekleştirilebilmesi için bazı ön koşullar bulunmaktadır. Bu koşullar şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmalıdır.
2. Bağımsız değişken ile aracı değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmalıdır.
3. Aracı değişken ile bağımlı değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmalıdır.

Baron ve Kenny'ye göre (1986: 1177) bu koşulların sağlanması ile birlikte, aracılık analizi sonucunda bağımsız değişken ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlam düzeyinde, aracı değişkenin modele girmesiyle birlikte azalma oluyorsa kısmi aracılık etkisinin bulunduğu belirtilmektedir. Bağımsız değişken ve bağımlı değişken arasındaki ilişki, aracı değişkenin modele dâhil edilmesiyle birlikte anlamını yitiriyorsa tam aracılık etkisinden söz edilebilmektedir. Ancak koşullu etki analizinde bağımsız değişken ve bağımlı değişken arasındaki doğrudan ilişki anlamlı olmasa dahi, farklı koşullara bağlı olarak anlamlı bulgulara ulaşılabilmektedir (Hayes, 2009: 413-414; Hayes, 2013: 316-317). Hayes'e göre, (2013: 389) koşullu dolaylı etkiler (conditional indirect effects) bağımsız değişkenin (X), düzenleyici değişkenin koşullarına bağlı olarak işlev gösteren aracı değişkenin (M) yardımı ile, bağımlı değişken (Y) üzerindeki etkisini göstermektedir. Klasik aracılık modelinde X – M – Z arasındaki spesifik yollara odaklanılırken, koşullu analiz modelinde modelin tamamı bir bütün olarak ele alınır. Bu nedenle yapılan çalışmada, ilk aşamada anlamlı ilişkiler saptanamayan model analizlerinin koşullu etkileri incelenmeye

Araştırmada sol/sağ siyasi eğilimlerin (X), bağımlı değişken (Y) olarak belirlenen kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile olan ilişkisi incelenmiştir. Bu ilişkilerde beş farklı değerin (M) aracılık etkisi araştırılmış olup, aracılık ilişkilerinde korumacı cinsiyetçilik (W/V) ve düşmanca cinsiyetçilik (Z/Q) düzenleyici değişkenler olarak ele alınmıştır. Düzenleyici değişkenlerin hangi ikili ilişki üzerinde etkili olduğunu anlayabilmek amacıyla her bir değer türü için iki ayrı modelleme yapılmıştır. Korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin, bağımsız değişken ve aracı değişken arasında düzenleyici değişken olarak belirlendiği model “Model 1” olarak isimlendirilmiştir (şekil 2). Bu modelde, kişinin siyasi eğiliminin hangi değerler ile ilişkileneceği üzerinde cinsiyetçilik düzeylerinin etkili olacağı varsayımı kabul edilmiştir. Korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin, aracı değişken ve bağımlı değişken arasında düzenleyici değişken olarak belirlendiği model ise “Model 2” olarak adlandırılmıştır (şekil 3). Bu model için, kişinin siyasi eğilimi ve değerler nasıl eşleşirse eşleşsin, öncelik verilen değerleri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları arasındaki ilişkide cinsiyetçilik düzeyi belirleyen olarak kurgulanmıştır. Aşağıda Model 1 ve Model 2 için ilişkisel ve istatistiksel gösterimler sunulmuştur.

Şekil 3: Model 2 için Koşullu Etki Analizinin İlişkisel ve İstatistiksel Gösterimi

Siyasi eğilimlerin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile olan ilişkisinde etkili bir role sahip olabileceği öngörülen toplam altı değerlin aracılık etkileri incelenmiştir. İlgili değerlerin varyansa katkılarının ayrı ayrı değerlendirilebilmesi amacıyla her değer türü için ayrı modeller kurulmuştur. Her bir değer değişkeni için iki farklı model kullanılmış olup, siyasi eğilimlerin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile olan ilişkisinde değerlerin aracılık etkisini belirleyebilmek için toplamda 12 model incelenmiştir.

3.3.1. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Evrenselcilik Değerinin Aracılık Etkisi

Model 1'e göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = .088$, $SE = .044$, $t = 1.993$, $p < .05$). Ek olarak, siyasi eğilimler ve evrenselcilik değeri arasındaki ilişki de anlamlı düzeydedir ($B = -.058$, $SE = .029$, $t = -1.972$, $p < .05$). Benzer şekilde evrenselcilik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkinin de anlamlı olduğu görülmüştür ($B = -.190$, $SE = .095$, $t = -2.007$, $p < .05$).

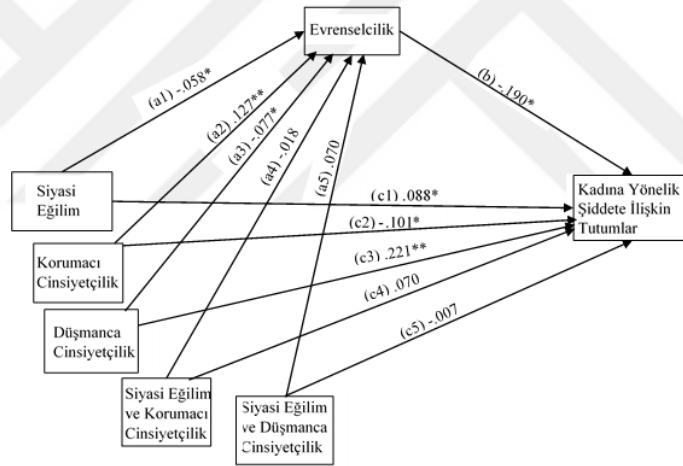
Siyasi eğilimler ve evrenselcilik değeri arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin anlamlı olmadığı bulgusuna ulaşılmış olup ($B = .018$, $SE = .029$, $t = .638$, $p > .05$), düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisi anlamlıdır ($B = .069$, $SE = .027$, $t = -2.576$, $p > .05$).

Koşullu etkiler incelendiğinde, siyasi eğilimler ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek

düzeyde olduğu tüm koşullarda anlamlı bulgulara ulaşılmıştır. Bu ilişkide düzenleyicilik ilişkisinin en yüksek etki düzeyine sahip olduğu koşul ise düşmanca cinsiyetçiliğin düşük, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu koşuldur ($B = .177$, $SE = .088$; %95 CI = .0046, .3509).

Düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu tüm koşullarda siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide evrenselcilik değerinin aracılık etkisinin bulunduğu görülmektedir. Bu aracılık etkisinin en güçlü olduğu koşul ise, hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin düşük seviyede olduğu durumdur ($B = .030$, $SE = .020$; %95 CI = .0018, .0836). Evrenselcilik değerinin aracı değişken olarak kabul edildiği bu model varyansın %13'ünü açıklamaktadır ($R^2 = .132$, $F(6,308) = 6.000$, $p < .001$).

Şekil 4: Evrenselcilik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)

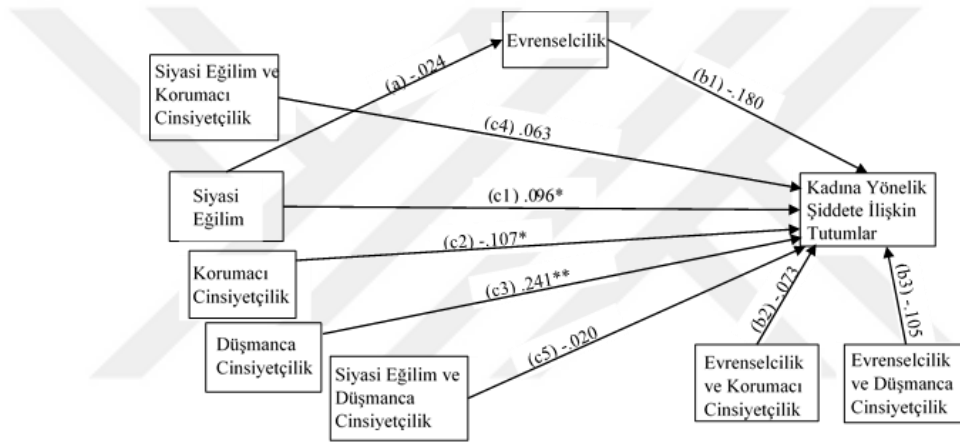
Model 2'ye yönelik gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = .096$, $SE = .044$, $t = 2.162$, $p < .05$). Siyasi eğilimler ve evrenselcilik değeri arasındaki ilişkinin ise anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır ($B = -.024$, $SE = .027$, $t = -.895$, $p > .05$). Benzer şekilde evrenselcilik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişki de anlamsızdır ($B = -.180$, $SE = .099$, $t = -1.819$, $p > .05$).

Koşullu etkiler incelendiğinde siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlara arasındaki doğrudan ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin yüksek

düzeyde olduğu tüm koşullarda düzenleyicilik ilişkisinin bulunduğu görülmüştür. Düzenleyicilik etkisinin en yüksek etki düzeyine sahip olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .192$, $SE = .088$; %95 CI = .0188, .3654).

Evrenselcilik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında, korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.073$, $SE = .091$, $t = -.803$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = -.105$, $SE = .106$, $t = -.985$, $p > .05$) anlamlı düzeyde bir düzenleyici etkisi bulunmamaktadır.

Şekil 5: Evrenselcilik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)

İncelenen iki model doğrultusunda, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin bulunduğu görülmüştür. Ek olarak, özellikle düşmanca cinsiyetçiliğin siyasi eğilimler ve evrenselcilik değeri arasında düzenleyici bir etkiye sahip olduğu ve bu doğrultuda evrenselcilik değerinin, siyasi eğilimler ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında aracılık etkisine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Model 1'in aksine, Model 2 analizlerinde evrenselcilik değeri için varsayılan ilişkiler gözlenmemiştir.

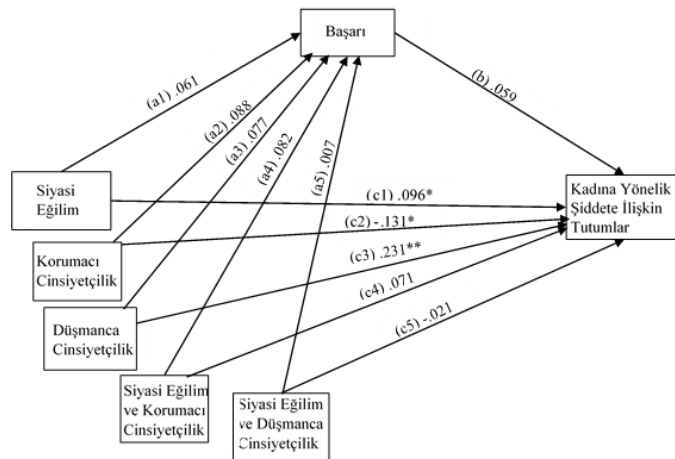
3.3.2. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Başarı Değerinin Aracılık Etkisi

Model 1'e göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = .096$, $SE = .044$, $t = 2.163$, $p < .05$). Ancak siyasi eğilimler ile başarı değeri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($B = .061$, $SE = .060$, $t = 1.011$, $p > .05$). Ayrıca başarı değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında da anlamlı düzeyde bir ilişki saptanamamıştır ($B = .059$, $SE = .046$, $t = 1.273$, $p > .05$).

Koşullu etkiler incelendiğinde, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide anlamlı bulguların bulunduğu görülmüştür. Düzenleyici etkinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .202$, $SE = .088$; %95 CI = .0288, .3743).

Siyasi eğilimler ve başarı değeri arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.082$, $SE = .059$, $t = -1.385$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = .007$, $SE = .055$, $t = .134$, $p > .05$) düzenleyici etkisine yönelik anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Şekil 6: Başarı Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)

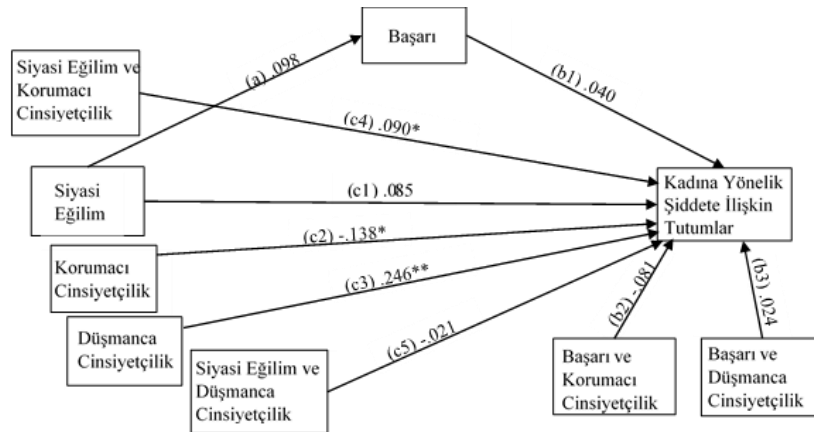

Model 2'nin analizi ile siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkinin anlamlı düzeyde olmadığı bulgusu elde edilmiştir ($B = .085$, $SE = .045$, $t = 1.900$, $p > .05$). Benzer şekilde başarı değeri ile siyasi eğilimler ($B = .098$, $SE = .054$, $t = 1.821$, $p > .05$) ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($B = .040$, $SE = .047$, $t = .849$, $p > .05$).

Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide koşullara bağlı olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu ilişkide düzenleyicilik etkisinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .214$, $SE = .088$; %95 CI = .0413, .3868).

Korumacı cinsiyetçiliğin ($B = .081$, $SE = .045$, $t = -1.792$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = .024$, $SE = .049$, $t = .488$, $p > .05$) başarı değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisi üzerinde doğrudan bir etkisinin bulunmadığı görülmüştür. Ancak koşullu etkiler incelendiğinde, korumacı cinsiyetçiliğin düşük seviyede olduğu tüm koşullarda, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde başarı değerinin aracılık etkisinin bulunduğu saptanmıştır. Aracılık ilişkisinin en yüksek etki düzeyine sahip olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu, düşmanca cinsiyetçiliğin ise yüksek düzeyde olduğu koşuldur ($B = .016$, $SE = .013$; %95 CI = .0010, .0534). Başarı değeri için bu model varyansın %14'ünü açıklamaktadır ($R^2 = .136$, $F(4,848) = 8.000$, $p < .001$).

Şekil 7: Başarı Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)

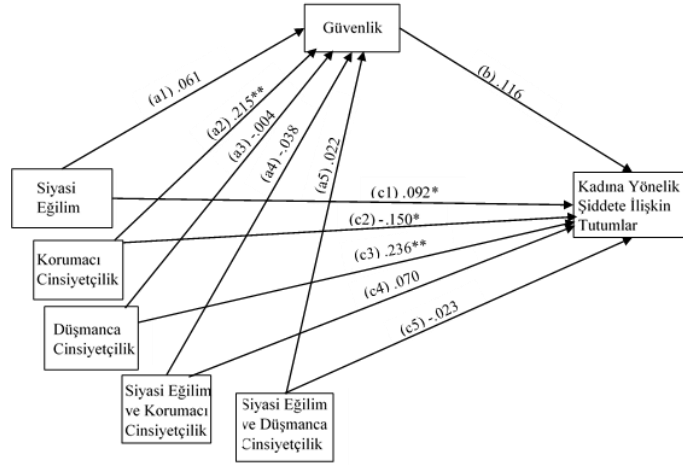
Başarı değerinin incelendiği iki model bir bütün olarak ele alındığında, Model 1 için varsayılan düzenleyicilik ilişkilerinin bulunmadığı, korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin, siyasi eğilimler ve başarı değeri arasındaki ilişkide düzenleyici etkisinin olmadığı görülmüştür. Model 2 de ise kurgulanan ilişkilere dair anlamlı sonuçlara ulaşılmış olup, cinsiyetçiliğin başarı değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisi üzerinde düzenleyici rolünün bulunduğu ve buna bağlı olarak, cinsiyetçiliğin koşullarına bağlı olarak başarı değerinin siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde aracılık etkisine sahip olduğu görülmüştür.

3.3.3. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Güvenlik Değerinin Aracılık Etkisi

Model 1'e ait analiz sonuçlarına göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = .092$, $SE = .044$, $t = 2.082$, $p < .05$). Ancak siyasi eğilimler ile güvenlik değeri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($B = .061$, $SE = .038$, $t = 1.610$, $p > .05$). Benzer şekilde güvenlik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($B = .116$, $SE = .074$, $t = .1565$, $p > .05$).

Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlara arasındaki doğrudan ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisine yönelik koşullu etkiler incelendiğinde korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda anlamlı bulgulara ulaşılmıştır. Düzenleyicilik etkisinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .200$, $SE = .088$; %95 CI = .0274, .3722). Siyasi eğilimler ve güvenlik değeri arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.038$, $SE = .037$, $t = -1.022$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = .022$, $SE = .035$, $t = .620$, $p > .05$) düzenleyici etkisine yönelik ise anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Şekil 8: Güvenlik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)

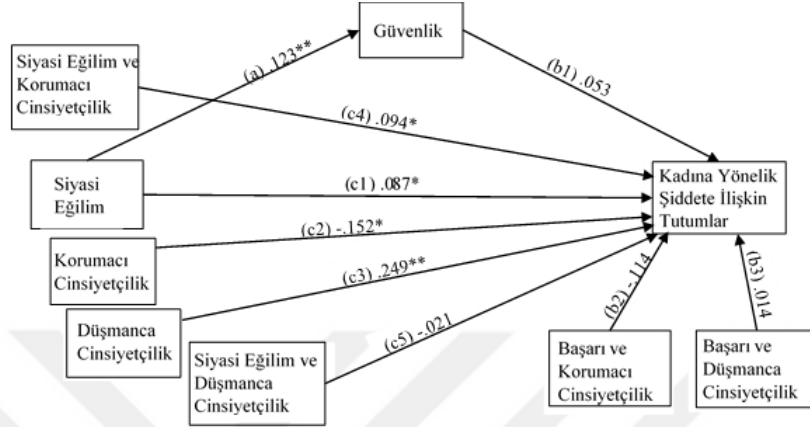
Model 2 analizi sonucunda, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinin anlamlı düzeyde olduğu görülmüştür ($B = .087$, $SE = .044$, $t = 1.969$, $p < .05$). Benzer şekilde siyasi eğilimler ile güvenlik değeri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = .123$, $SE = .035$, $t = 3.493$, $p < .001$). Ancak güvenlik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($B = .053$, $SE = .079$, $t = .667$, $p > .05$).

İlk modeldekine benzer şekilde koşullu etkilerde, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda düzenleyicilik etkisine yönelik anlamlı bulgular bulunmaktadır. Düzenleyicilik etkisinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .220$, $SE = .089$; %95 CI = .0460, .3949).

Korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.114$, $SE = .062$, $t = -1.829$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = -.014$, $SE = .074$, $t = -.186$, $p > .05$), güvenlik değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında düzenleyicilik etkisinin anlamsız düzeyde olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak koşullu etkiler incelendiğinde, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide, korumacı cinsiyetçiliğin düşük, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşulda ($B = .025$, $SE = .011$; %95 CI = .0084, .0528) ve korumacı cinsiyetçiliğin düşük, düşmanca cinsiyetçiliğin orta seviyede olduğu koşulda ($B = .023$, $SE = .014$; %95 CI = .0028, .0572) güvenlik değerinin aracılık etkisi bulgulanmıştır. Bu model genel

itibariyle anlamlı düzeyde olup, varyansın %5'ini açıklamaktadır ($R^2 = .046$, $F(12,201) = 1.000$, $p < .001$).

Şekil 9: Güvenlik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)

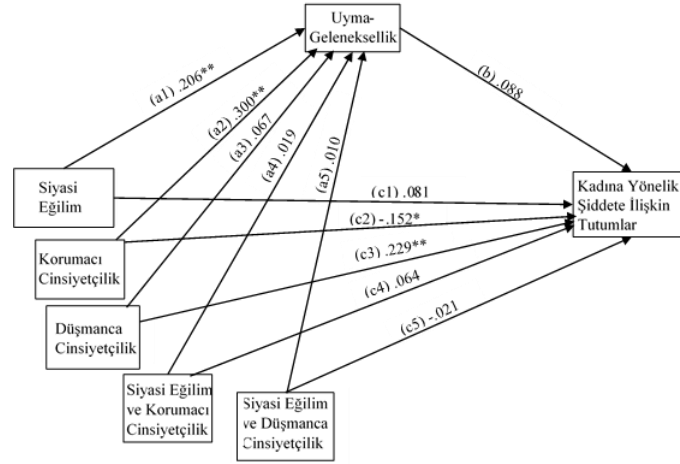

İncelenen iki model doğrultusunda, korumacı cinsiyetliliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin siyasi eğilimler ve güvenlik değeri arasındaki ilişkide düzenleyici etkisinin bulunmadığı ancak, güvenlik değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisi üzerinde düzenleyicilik rolü bulunduğu görülmüştür. Ayrıca Model 2 itibariyle, korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin farklı koşullarında, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide güvenlik değerinin aracılık rolünün bulunduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

3.3.4. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Uyma-Geleneksellik Değerinin Aracılık Etkisi

1. modele göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($B = .081$, $SE = .046$, $t = 1.759$, $p > .05$). Siyasi eğilimler ile uyma-geleneksellik değeri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = .206$, $SE = .043$, $t = 4.795$, $p < .001$). Ancak uyma-geleneksellik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki saptanamamıştır ($B = .088$, $SE = .065$, $t = 1.353$, $p > .05$).

Şekil 10: Uyma-Geleneksellik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)

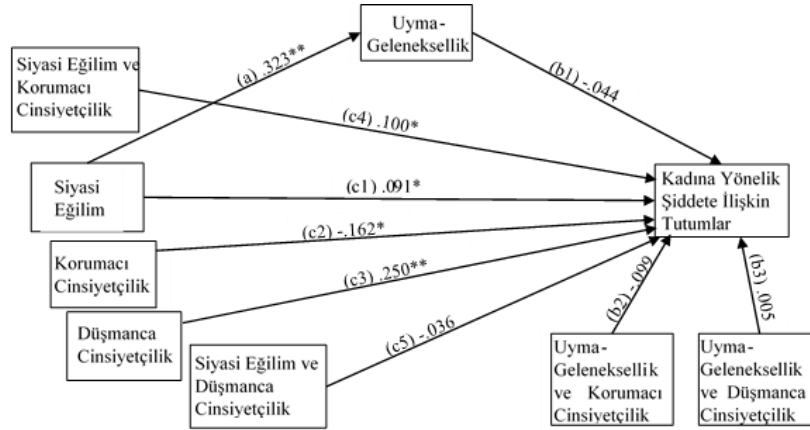

Koşullu etkiler incelendiğinde, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide anlamlı bulguların bulunduğu görülmüştür. Düzenleyici etkinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .180$, $SE = .089$; %95 CI = .0051, .3548). Siyasi eğilimler ve uyma-geleneksellik değeri arasındaki ilişkide ise korumacı cinsiyetçiliğin ($B = .019$, $SE = .042$, $t = .440$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = .010$, $SE = .039$, $t = .248$, $p > .05$) düzenleyici etkisine yönelik anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Model 2'ye göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinin anlamlı olduğu görülmüştür ($B = .091$, $SE = .046$, $t = 1.970$, $p < .05$). Siyasi eğilimler ile uyma-geleneksellik değeri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = .323$, $SE = .042$, $t = 7.753$, $p < .001$). Ancak uyma-geleneksellik değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($B = .044$, $SE = .068$, $t = .656$, $p > .05$).

Düzenleyici etkilerin incelendiği analiz sonucunda ise, ilk modeldeki koşullu etkilere benzer şekilde korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişki anlamlıdır. Düzenleyicilik etkisinin en yüksek etki düzeyine sahip olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .247$, $SE = .101$; %95 CI = .0484, .4462).

Şekil 11: Uyma-Geleneksellik Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)

Uyma-geleneksellik değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.099$, $SE = .058$, $t = -1.701$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = -.005$, $SE = .064$, $t = -.075$, $p > .05$) düzenleyici etkisi bulunmamaktadır. Doğrudan ilişkilerde düzenleyicilik bulgusuna ulaşılamamasına rağmen koşullu etkiler incelendiğinde, hem korumacı cinsiyetçiliğin hem de düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşulda aracılık etkisinin bulunduğu görülmektedir ($B = .054$, $SE = .024$; %95 CI = .0129, .1083). Uyma-geleneksellik değerinin aracı değişken olduğu ikinci model anlamlı olup, varyansın %14'ünü açıklamaktadır ($R^2 = .142$, $F(5, 084) = 8.000$, $p < .001$).

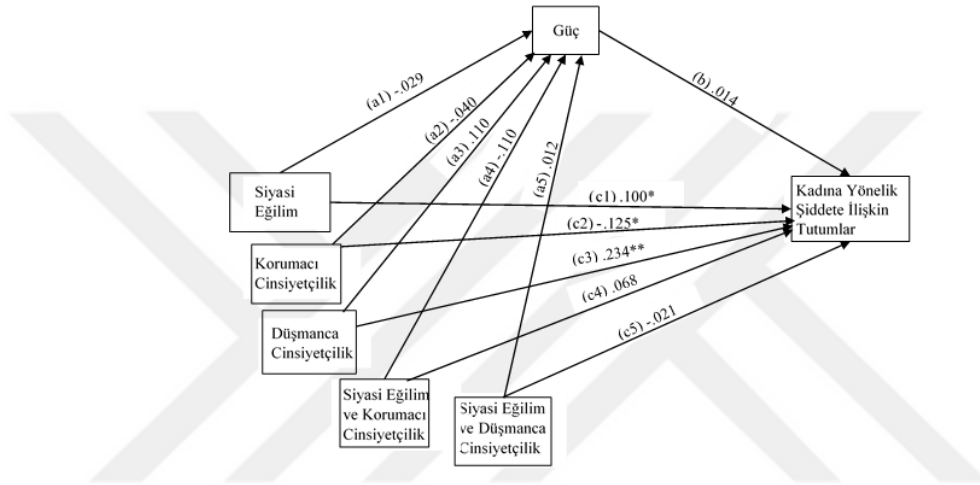
3.3.5. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Güç Değerinin Aracılık Etkisi

Model 1 analizi sonuçlarına göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmakta olup, sol siyasi eğilimin artması ile kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalmaktadır ($B = .100$, $SE = .044$, $t = 2.250$, $p < .05$). Ancak güç değeri ile siyasi eğilimler ($B = -.029$, $SE = .064$, $t = -.445$, $p > .05$) ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiye yönelik anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır ($B = .014$, $SE = .044$, $t = .326$, $p > .05$).

Koşullu etkiler incelendiğinde siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişki üzerinde, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda, cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin bulunduğu

görülmektedir. Bu etkinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .201$, $SE = .088$, $\%95\ CI = .0276, .3753$). Siyasi eğilimler ve güç değeri arasındaki ilişkide ise korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.110$, $SE = .063$, $t = -1.755$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = .012$, $SE = .059$, $t = .197$, $p > .05$) düzenleyici etkilerine yönelik anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Şekil 12: Güç Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)

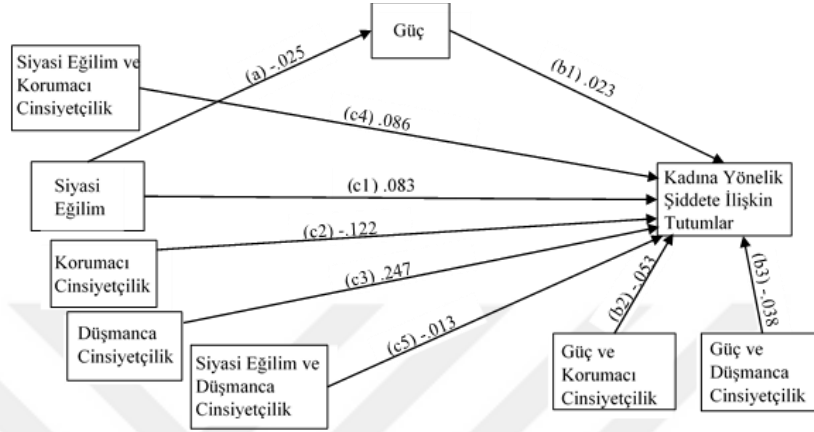

Model 2 ile gerçekleştirilen aracılık analizi sonuçlarına göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($B = .083$, $SE = .045$, $t = 1.841$, $p > .05$). Benzer şekilde, güç değeri ile siyasi eğilimler ($B = -.025$, $SE = .057$, $t = -.440$, $p > .05$) ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ($B = .023$, $SE = .044$, $t = .515$, $p > .05$) arasındaki ilişkilere yönelik anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Koşullu etkiler incelendiğinde siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişki üzerinde, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda, cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin bulunduğu görülmektedir. Bu etkinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .198$, $SE = .088$, $\%95\ CI = .0247, .3721$). Kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ve güç değeri arasındaki ilişkide ise korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.053$, $SE = .041$, $t = -$

1.284, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = -.038$, $SE = .047$, $t = -.800$, $p > .05$) düzenleyici etkilerine yönelik anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır.

Şekil 13: Güç Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)

Güç değerinin aracılık etkisini incelemeye yönelik kurulan modeller bir bütün olarak ele alındığında, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide güç değerinin aracılık rolünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

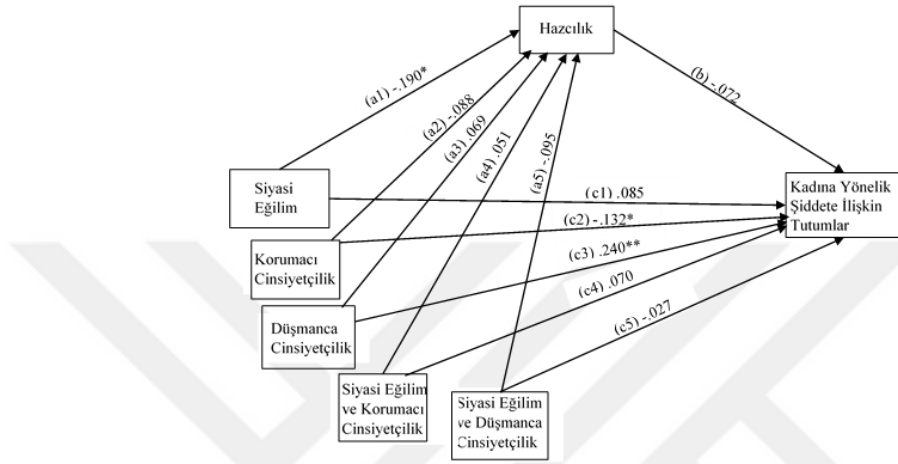
3.3.6. Siyasi Eğilimler ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Hazcılık Değerinin Aracılık Etkisi

Model 1’de gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı düzeyde bir ilişki bulunmamaktadır ($B = .085$, $SE = .045$, $t = 1.898$, $p > .05$). Siyasi eğilimler ve hazcılık değeri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = -.190$, $SE = .058$, $t = -3.305$, $p < .05$). Ancak hazcılık değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı görülmektedir ($B = -.072$, $SE = .048$, $t = -1.492$, $p > .05$).

Koşullu etkiler incelendiğinde, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı ilişkilerin bulunduğu saptanmıştır. Korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşul, düzenleyicilik etkisinin en

yüksek düzeyde olduğu koşuldur ($B = .197$, $SE = .088$; %95 CI = .0246, .3696). Siyasi eğilimler ve hazcılık değeri arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ($B = .051$, $SE = .057$, $t = .909$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = -.095$, $SE = .053$, $t = -1.803$, $p > .05$) anlamlı düzeyde bir düzenleyici etkisi saptanamamıştır.

Şekil 14: Hazcılık Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 1)

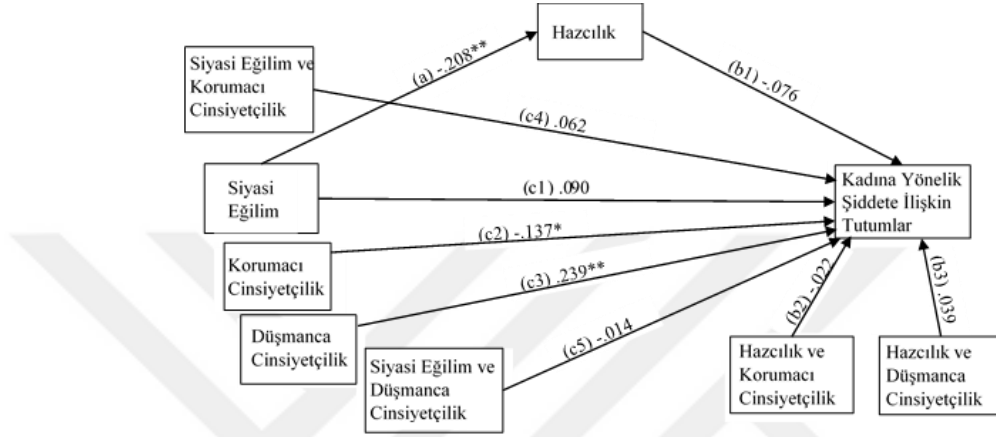

Model 2’de gerçekleştirilen analiz sonucuna göre, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($B = .090$, $SE = .046$, $t = 1.957$, $p > .05$). Siyasi eğilimler ve hazcılık değeri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($B = -.208$, $SE = .051$, $t = -4.098$, $p < .001$). Ancak hazcılık değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($B = -.076$, $SE = .049$, $t = -1.555$, $p > .05$).

Koşullu etkiler incelendiğinde, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu tüm koşullarda siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide anlamlı bulgulara ulaşılmıştır. Düzenleyicilik etkisinin en yüksek düzeyde olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşuldur ($B = .180$, $SE = .090$; %95 CI = .0031, .3578). Hazcılık değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında korumacı cinsiyetçiliğin ($B = -.022$, $SE = .045$, $t = -.491$, $p > .05$) ve düşmanca cinsiyetçiliğin ($B = .039$, $SE = .048$, $t = .817$, $p > .05$) düzenleyici etkisine yönelik anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ancak koşullu etkilerin incelenmesi sonucunda, korumacı cinsiyetçiliğin orta, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşulda ($B = .025$, $SE = .018$; %95 CI = .0013, .0740) ve korumacı cinsiyetçiliğin

yüksek, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşulda ($B = .030$, $SE = .022$; %95 CI = .0007, .0903) aracılık etkisinin bulunduğuna yönelik bulgulara ulaşılmıştır. Bu model varyansın %13'ünü açıklamaktadır ($R^2 = .129$, $F(4,544) = 8.000$, $p < .001$).

Şekil 15: Hazcılık Değeri için Koşullu Etki Analizi (Model 2)

Hazcılık değeri ve siyasi eğilimler arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin incelendiği Model 1’de, cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisine ilişkin anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır. Ancak Model 2 itibariye, hazcılık değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin bulunduğu, bu doğrultuda siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde cinsiyetçiliğin koşullarına bağlı olarak, hazcılık değerinin aracılık rolünün bulunduğu görülmüştür.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun olarak sosyal psikolojik dinamikler çerçevesinde incelenmesi gereken bir konudur. Kadına yönelik şiddeti mümkün kılan, yaygınlaştıran ve meşrulaştıran süreç ve aktörlerin bilimsel bir irdelemesi sorunun çözülmesine de katkı sunacaktır. Kadının toplum içerisinde nerede ve nasıl konumlandırılacağına egemen siyasi görüşlerle ve toplumdaki yaygın siyasi eğilimlerle güçlü bağlar içerdiği düşünülmektedir. Ancak, siyasi eğilimlerin hangi araçlar üzerinden kadına yönelik şiddeti meşrulaştırdığını veya hangi araçlar üzerinden kadına yönelik şiddetin karşısında engelleyici bir unsur olarak durduğunu çözümlerken sosyal psikolojik değişkenlere ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal konularla yakından ilişkili temel değerler (bkz., Schwartz, 1992: 51-59) ve kadına yönelik şiddet olgusunu etkileyen faktörler arasında başat konumdaki cinsiyetçilik (bkz., Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003: 61-63) bu araştırma için temel alınan psikolojik etmenlerdir.

Mevcut araştırma kapsamında kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ve siyasi eğilimler arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkileri doğrultusunda değerlerin aracılık rolü incelenmiştir. Ancak değerlerin ve cinsiyetçiliğin siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiye hangi noktada ne şekilde dâhil olabileceklerine ilişkin iki olası model düşünülmüştür. Önerilen ilk modelde siyasi eğilimlerin belirli değerlerin aracılığı ile kadına yönelik şiddeti yordayabileceği ancak bunu, siyasi eğilimle değerler arasındaki ilişkide cinsiyetçiliğin düzenleyici rolü vasıtasıyla gerçekleştirebileceği varsayılmıştır. Buna göre cinsiyetçilik düzeyleri kişinin siyasi eğiliminin hangi değerlerle ilişkileneceği noktasında bir belirleyen olarak kurgulanmıştır. Önerilen ikinci modelde cinsiyetçilik düzeyleri değerler ile kadına yönelik şiddet arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir değişken olarak konumlandırılmıştır. İkinci modele göre, siyasi eğilimler ve değerler nasıl eşleşirse eşleşsin, bu değerlerin kadına yönelik şiddetle nasıl ilişkileneceğini cinsiyetçilik düzeyleri belirlemektedir. Dolayısıyla, cinsiyetçilik ilgili değişkenler arasındaki ilişki akışına sonradan dâhil olan bir role sahiptir. Bu bölümde, her iki model üzerinden yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular kuramsal çatı altında tartışılacak,

çalışmaya ilişkin sınırlılıklara ve gelecek araştırmalara yönelik önerilere değinilecektir.

Araştırmanın en temel bulgularından birisi, düşmanca cinsiyetçiliğin beklentilerimize uygun olarak kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumları güçlendirmesidir. Sol siyasi eğilim ile ters yönde ilişki gösteren düşmanca cinsiyetçilik, sağ siyasi eğilim güçlendikçe artma eğilimi göstermiştir.

Siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide değerlerin üstlendiği aracılık etkisi incelendiğinde, evrenselciliğin kadına yönelik şiddet karşısında engelleyici bir rol oynadığı görülmüştür. Evrenselcilik değeri, tüm insanlar ve doğa için anlayışa, toleransa, hoşgörü ve koruma eğilimine sahip olma anlamına gelmektedir (Schwartz, 2006: 930). Bu anlamı ile evrenselcilik değerinin ayrımcılık içeren tutumlar ile ters yönlü bir eğilim göstermesi olasıdır. Araştırma sonuçlarına göre, evrenselcilik değerinin düşmanca cinsiyetçilik ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile olan ters yönlü ilişkisi bu beklentilerle uyumlu görünmektedir. Evrenselcilik düzeyindeki artış ile düşmanca cinsiyetçilik azalmakta ve kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar zayıflamaktadır.

Hem literatürde hem de bu araştırmada tespit edildiği üzere sol siyasi eğilimle yakından ilişkili olan evrenselcilik değerinin, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide aracılık rolü, bu araştırmada cinsiyetçiliğin de dâhil olduğu analizlerde incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, evrenselcilik değeri Model 1’de öngörüldüğü şekilde siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisine koşullu olarak aracılık etmektedir. Siyasi eğilimler ve evrenselcilik değeri arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin incelendiği model (Model 1) analizi sonucunda, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşullarda, sol siyasi eğilimin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumları zayıflattığı ve bu ilişkide evrenselcilik değerinin aracılık rolü olduğu görülmüştür. Buna göre, eğer düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşükse, sol siyasi eğilime sahip bireylerde evrenselcilik değerinin yüksek olması ile birlikte kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar kabul görmemektedir. Korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin, evrenselcilik değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile arasındaki ilişkide düzenleyici rolünün incelendiği

model (Model 2) analizi sonucunda ise, evrenselcilik değerinin aracılık rolüne yönelik anlamlı bulgular saptanamamıştır.

İki model birlikte ele alındığında ulaşılan sonuçlar, düşmanca cinsiyetçiliğin başat bir etkiye sahip olduğunu ve sadece siyasi eğilim ile evrenselcilik değeri arasındaki ilişkiye düzenleyici olarak etki ettiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca sol siyasi eğilime sahip bireylerde, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olması koşuluyla, evrenselcilik değerinde artış olduğunu görölmektedir. Bu bulgular evrenselcilik değerinin içeriği ile oldukça uyumludur. Daha açık bir ifadeyle, evrenselcilik değerinin, anlamı itibariyle, bireyin değerler hiyerarşisinde üst sıralarda yer alabilmesi için ayrımcılığa ilişkin tutumların bulunmaması beklenmektedir. Ancak araştırmanın bulgularına göre, sol siyasi eğilimli bireylerin evrenselcilik değerine sahip olduğu durumlarda cinsiyetçi olup olmadıklarına göre kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarının belirli eğilimler göstereceğini varsayan ikinci model çalışmamıştır. Model 1 ve Model 2 arasındaki bu farklılığa göre, evrenselcilik değerinin toplumda yaygınlaşması hem kadına yönelik şiddete hem de cinsiyetçiliğin olası başka olumsuz çıktılarına karşı önleyici bir rol üstlenebilir.

Araştırmanın bir diğer temel bulgusu, başarı değerinin sağ siyasi yönelim, cinsiyetçilik ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlarda oynadığı role ilişkindir. Başarı değeri tanım itibariyle sosyal standartlar içerisinde kişisel başarının sağlanmasına yönelik eğilimleri ifade etmektedir (Schwartz, 2006: 930). İlgili ölçek maddeleri incelendiğinde “Hayatta öne geçmek onun için önemlidir. Başkalarından iyi olmaya çalışır.” ifadesine benzer şekilde, rekabetçi bir yaklaşımı içeren ifadelerin bulunduğu görölmektedir. Bu noktada Schwartz’ın (1994a: 24) belirttiği üzere, başarı değerinin sosyal baskınlık ve benmerkezci bir anlam temeline sahip olması, başarı değerinin rekabetçi bir tutum yapısını içermesini anlaşılabilir kılmaktadır. Glick ve Fiske (1996: 493) tarafından geliştirilen çelişik duygulu cinsiyetçiliğin incelenmesinde temel alınan üç unsurdan biri olan cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma, düşmanca cinsiyetçilik için kadınlar ve erkeklerin birbirlerinden keskin sınırlarla ayrılmış farklı gruplar olduğu ve karşılaştırmaya dayalı olarak erkeklerin kadınlardan üstün olduğu gibi bir yaklaşımı içermektedir. Bu doğrultuda, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar ile hem düşmanca cinsiyetçiliğin hem de başarı değerinin rekabet bağlamında benzer bir altyapısı olduğunu, iki değişkenin de

“ben ve öteki” şeklinde bir yaklaşıma sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırma ile başarı değeri ile cinsiyetçilik arasındaki pozitif yönlü ve yüksek korelasyonel ilişkiye dair elde edilen bulgular iki değişkenin benzer yönde ivme gösterdiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla, doğru orantılı olarak artış gösteren sağ siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar arasındaki ilişkide başarı değerinin aracılık işlevi göstermesi olasıdır. Ancak başarı değeri ve cinsiyetçi tutumlar arsında kurulabilecek bu ilişkinin namus kültüründe anlam kazanabileceği düşünülmektedir.

Korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyicilik etkisinin kontrol edildiği ilk model için başarı değer tipinin, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide aracılık rolünün olmadığı görülmektedir. Ancak düzenleyici değişkenlerin başarı değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide düzenleyicilik etkisinin incelendiği modelde (Model 2) koşullara bağlı olarak aracılık etkisi mevcuttur. Korumacı cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu her koşulda başarı değeri, sağ siyasi eğilimin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumları arttırması yönünde aracılık etmektedir. Bu etkinin en yüksek seviyede olduğu koşul ise korumacı cinsiyetçiliğin düşük, düşmanca cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu koşuldur. Bu durum göstermektedir ki, evrenselcilik değerinde gözlenen süreçten farklı olarak, siyasi eğilimler ile başarı değeri arasındaki ilişkide cinsiyetçilik türlerinin düzenleyici etkisi bulunmamaktadır. Daha açık bir ifadeyle, sağ siyasi eğilime sahip bireylerde başarı değerinin hiyerarşik değerler sıralamasında üst sıralarda yer almasında cinsiyetçiliğin belirleyici bir etkisi yoktur. Bunun yerine, sağ siyasi eğilimli ve başarı değeri yüksek olan bireylerde cinsiyetçilik, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların hangi yönde eğilim göstereceğini belirlemektedir. Model bir bütün olarak ele alındığında, sağ siyasi eğilime sahip bireylerde başarı değerinin, korumacı cinsiyetçiliğin düşük seviyede olması koşuluyla, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların bulunmasına aracılık ettiğine ilişkin bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada aracılık etkisinin, korumacı cinsiyetçiliğin düşük olması koşuluyla güçlendiği, başarı değerinin sağ siyasi eğilim ve kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar ilişkisinde doğrudan bir aracılık rolünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Araştırmada aracılık etkisi incelenen bir başka değer ise güvenlik değeridir. Güvenlik değeri analiz sonuçlarına göre, sağ siyasi eğilimle anlamlı düzeyde bir

ilişkiye sahiptir. Ek olarak güvenlik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir doğrudan ilişki saptanamamış olsa da, iki değişkenin aynı yönde eğilim gösterdiği görülmektedir. Güvenlik değeri tanım itibarıyla ilişkiler, toplum ve benlik için güvenlik beklentisinin yanı sıra, var olan sosyal düzenin ve istikrarın korunmasına yönelik eğilimleri ifade eder (Schwartz, 2006: 930). Kültürlerarası çalışmalarda güvenlik değerinin sağ siyasi eğilimle ilişkilendirildiği, ayrıca sağ siyasi eğilimin geleneksel toplumlarda öne çıktığı belirtilmektedir (Piurko ve diğerleri, 2011: 550). Namus kültürüne sahip bir ülke olan Türkiye'nin tarihsel sürecinde geleneksel bir yapı benimsemesi (Sever ve Yurdakul, 2001: 972), bu doğrultuda toplumsal cinsiyet rollerinin kabulü, sosyal düzen için istikrar beklentisini içeren güvenlik değerinin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar ile ilişkili olmasını anlaşılabilir kılmaktadır.

İncelenen ilk modele (Model 1) göre korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin, siyasi eğilimler ve güvenlik değeri arasındaki ilişkide düzenleyici etkisi bulunmamaktadır. Ancak, güvenlik değeri ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin incelendiği modele (Model 2) göre, anlamlı etkiler mevcuttur. Korumacı cinsiyetçiliğin düşük seviyede olduğu koşullarda sağ siyasi eğilimin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar ile olan pozitif yönlü ilişkisinde güvenlik değeri aracılık etmektedir. Bu noktada güvenlik değerinin aracılık etkisi, modelin geneli itibarıyla, başarı değerine benzer örüntüler sergilemektedir. Sonuçlara göre, sağ siyasi eğilim ve güvenlik değerinin hiyerarşik önemi arasındaki pozitif yönlü ilişki üzerinde cinsiyetçiliğin etkisi bulunmamakta olup, düzenleyici etki sadece, güvenlik değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişki üzerinde bulunmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, cinsiyetçilik siyasi eğilim ve güvenlik değerinin eşleşmesi aşamasında değil, güvenlik değerinin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları yordaması noktasında devreye girmektedir. Aracılık ilişkisinin genel örüntüsünde ise, sağ siyasi eğilime sahip bireylerde güvenlik değerinin, korumacı cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olması koşuluyla, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumları desteklediği görülmektedir.

Hem başarı hem güvenlik değeri belirli ilişkiler bütünü içinde kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar geliştirmeyi kolaylaştırıyor görünmektedir. Bu

kolaylaştırıcı etkinin Model 1 yerine Model 2’de gözlenmesi alandaki çalışmalar açısından önem arz etmektedir. Değerlerin kadına yönelik şiddeti meşrulaştırıcı rolü cinsiyetçiliğin belirli koşullarında görülüyor olabilir. Bu sebeple, belirli değerlerin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar ile doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığı, bu ilişkinin sağlanmasında cinsiyetçiliğin etkin bir faktör olduğu söylenebilir.

Aracılık etkisi incelenen bir başka değer ise hazcılık değeridir. Hazcılık değeri ile sol siyasi eğilimin anlamlı bir ilişkisi bulunduğu, sol siyasi eğilim arttıkça hazcılık değerinin bireyin hiyerarşik değer yapılanmasında üst sıralarda yer aldığı görülmüştür. Analizler sonucunda hazcılık değerinin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile doğrudan bir ilişkisi bulunmadığı ancak yine de ters yönlü bir eğilim gösterdiği görülmektedir. Hazcılık değeri bireysel düzeyde tatmin arayışının bulunduğu değerdir (Schwartz, 2006: 930). İlgili ölçek maddeleri incelendiğinde eğlenme, keyif alma gibi bireysel düzeyde yaşamsal zevk beklentisinin bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte Schwartz (2006: 933), hazcılık değerinin, evrenselcilik değeri gibi, her birey için özgürlük anlayışına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu noktadan hareketle, hazcılık değerinin bireyler arası saygı temeline yerleştiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, sol siyasi eğilim ile yakından ilişkili olan hazcılık değerinin, kadına yönelik şiddete karşı tutumların kabul edilmesinde aracılık rolünün bulunması beklenmektedir.

Siyasi eğilimler ve hazcılık değeri arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkilerinin incelendiği modelde (Model 1), siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında aracılık rolü bulunmamaktadır. Dolayısıyla, sol siyasi eğilime sahip bireylerde hazcılık değerinin önem kazanmasında cinsiyetçiliğin düzenleyici etkisinin olmadığı söylenebilir. Ancak cinsiyetçiliğin hazcılık değeri ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki düzenleyici rolünün incelendiği modelde (Model 2), koşullara bağlı olarak aracılık etkisi görülmektedir. Öyle ki, düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu ve korumacı cinsiyetçiliğin yüksek ve orta düzeyde olduğu koşullarda hazcılık değeri, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisinde aracılık etmektedir. Daha açık bir ifadeyle, sol siyasi eğilime sahip bireylerde hazcılık değerinin, korumacı cinsiyetçiliğin bulunması koşulu ile, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların azalmasında etki göstermektedir. İstisna olarak, hem

düşmanca cinsiyetçiliğin hem de korumacı cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşulda ise bu etki görülmemektedir. Bir başka ifadeyle, düşmanca cinsiyetçilik düzeyi her ne kadar düşük seviyede olsa da korumacı cinsiyetçiliğin düşük veya hiç olmadığı durumlarda hazcılık değeri aracılık rolünü kaybetmektedir. Bu durumda, sol siyasi eğilime sahip olan ve hazcılık değerinin hiyerarşik yapılanmada üst sıralarda yer aldığı bireylerde düşmanca cinsiyetçilik düzeyi düşük olsa dahi en az orta düzeyde korumacı cinsiyetçiliğin bulunmasının kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların azalmasında etkisi bulunmaktadır. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda, hazcılık değerinin sol siyasi eğilime sahip olma ve kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların azalması ilişkisinde aracılık rolünün bulunduğu, bu aracılık etkisinin ise korumacı cinsiyetçilik desteği ile sağlandığı anlaşılmaktadır.

Araştırmanın ilginç bulgularından birisi, uyma-geleneksellik değerine ilişkin analizlerden elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, uyma-geleneksellik değeri sağ siyasi eğilim ile yakından ilişkilidir, fakat kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçiliğin, siyasi eğilimler ve uyma-geleneksellik değeri arasındaki ilişkide düzenleyici rolünün bulunmadığı, Model 1 dâhilinde, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasında uyma-geleneksellik değerinin aracılık etmediği anlaşılmaktadır. Ancak uyma-geleneksellik ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkilerinin bulunduğu görülmektedir (Model 2). Model 2'nin geneli itibarıyla uyma-geleneksellik değerinin, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide sadece, hem korumacı cinsiyetçiliğin hem de düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşullarda aracılık ettiği anlaşılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, sağ siyasi yönelime sahip bireyler uyma-geleneksellik değerine sahip olma eğilimi göstermektedir ve bu kişilerde cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşullarda kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların artış gösterdiği görülmektedir. Bu noktada uyma-geleneksellik değeri, sağ siyasi eğilimle ilişkilendirilen başarı ve güvenlik değerlerinden farklı bir örüntü sergilemektedir. Korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile ters yönlü ilişkisi göz önüne alındığında, korumacı cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu koşulda uyma geleneksellik değerinin, sağ siyasi eğilim ile kadına

yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide aracılık rolünün bulunması anlaşılabilir düzeydedir. Ancak, korumacı cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olduğu, düşmanca cinsiyetçiliğin orta ve yüksek düzeyde olduğu diğer koşullarda aracılık rolüne ilişkin bulgulara ulaşılamaması beklenmedik yönde bir sonuçtur.

Literatürde sağ siyasi eğilimle anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkiye sahip olduğu belirtilen (bkz., Bulut ve Yıldırım, 2018; Cırhinlioğlu ve Şenel, 2017; Piurko ve ark., 2011) güç değeri için bu araştırmada anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır. Güç değerinin aracılık rolüne yönelik anlamlı koşullu etkilerin bulunmaması beklenmedik yönde bir bulgudur. Uyma-geleneksellik değeri ile aynı boyut altında yer alan güç değerinin aracılık işlevine yönelik yorumlanabilir bulgulara ulaşılamaması, ele alınan örneklem için Muhafazacılık değer boyutunun beklenen şekilde işlemediğine işaret etmektedir. Bu durum örneklemin sosyo-kültürel özelliklerinden kaynaklanabileceği gibi, başka değişkenlerin etkin bir faktör olarak devreye girmesi nedeniyle de meydana geliyor olabilir.

Yapılan araştırmada aracılık etkileri incelenmek üzere Schwartz (2006: 930) tarafından tanımlanan on temel değer kullanılmıştır. Ancak Schwartz ve arkadaşları (2012: 663-665) gerçekleştirdikleri güncel çalışma ile iyilikseverlik, geleneksellik ve hazcılık değerlerinin tek bileşenli bir yapıya sahip olduğunu, diğer değerlerin ise birden çok bileşene sahip bağlamsal yapılarının bulunduğunu ileri sürmektedir. Örneğin özyönelim değerinin düşünce özerkliği (autonomy of thought) ve eylemsel özerklik (autonomy of action) olarak iki alt alandan oluşan bir yapıya sahip olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde uyarılım değeri heyecan (excitement), yenilik (novelty) ve meydan okuma (challenge), başarı değeri bireysel başarı (personal success) ve gösteri becerisi (demonstrating competence), güç değeri diğerlerine üstünlük (dominance over people), maddi kaynak kontrolü (control of material resources) ve statü-itibar (face: status and prestige), güvenlik değeri toplumsal güvenlik (societal security) ve bireysel güvenlik (personal security), uyma değeri kişilerarası uyum (interpersonal: avoiding upsetting others) ve sosyal normlarla uyum (compliance with social norms) ve son olarak evrenselcilik değeri tolerans (tolerance), çevreyi koruma (protecting nature) ve sosyal ilgi (societal concern) alt alanları bakımından farklılaşmaktadır. Bu doğrultuda değerlerin bağlamsal ayrımlarının sosyal psikolojik olgular bakımından da farklı işlevler göstermesi

olasıdır. Bu araştırma için düşüncecek olursak örneğin, anlamlı bulgulara ulaşamayan uyma değeri için tanımlanan kişilerarası uyum ve sosyal normlarla uyum alt alanları perspektifinde kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların da farklılaşması beklenebilir. Kişilerarası uyum olarak nitelendirilen alt alanda öncelikli olan diğerlerini rahatsız etmekten ve üzmetten kaçınmak ve ebeveynlere, büyüklere saygı göstermektir (Schwartz ve ark., 2012: 667) Bu bağlamda kişilerarası ilişkileri diğer bireyin duyguları üzerinden yapılandırması nedeniyle bu alt alanın, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar konusunda, tek tanımlı uyma değerinden beklenenden farklı bir örüntü sergilemesi anlamlı olacaktır. Ayrıştırılmış değer yapılarına ilişkin geliştirilen değerler ölçeğinin Türkiye örnekleme uyarlanmış haliyle araştırma konusunun yeniden çalışılmasının çok daha kapsamlı sonuçlara ulaşmamıza yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın bir diğer ilginç sonucu ise, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki doğrudan ilişkide, korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici rollerinin tespit edilmesidir. Yapılan analizlerde, korumacı cinsiyetçiliğin yüksek düzeyde olduğu koşullarda, sol siyasi eğilimin kadına yönelik şiddete karşı tutumların oluşması üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Araştırmanın düzenleyici değişkenleri olan korumacı cinsiyetçiliğin ve düşmanca cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların oluşması yönünde işlev göstereceği beklenmektedir. Düşmanca cinsiyetçiliğin bu araştırmada, literatürü destekler şekilde, kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile doğru orantılı bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Ancak analiz sonuçları korumacı cinsiyetçilik için beklentileri karşılamamakla beraber, korumacı cinsiyetçiliğin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar üzerinde tam tersi yönde etki ettiğini ortaya koymuştur. Görüldüğü üzere, korumacı cinsiyetçiliğin artması durumunda kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalmaktadır. Her ne kadar uluslararası literatürde korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin benzer eğilim göstererek kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumları desteklediğine ilişkin bilgiler bulunsa da, Türkiye örnekleminde korumacı cinsiyetçiliğin farklı bir yapı sunabileceğine ilişkin çeşitli araştırma sonuçlarına da ulaşılmaktadır (bkz., Sakallı, 2001; Üzümlü ve Akfırat, 2018) Yapılan araştırmada, beklentilerin tersi yönde etki gösteren korumacı cinsiyetçilik önemli bir

çıktı olarak ele alınabilir. Araştırmada elde edilen bulgular, her ne kadar literatürde bulunan bilgileri destekler nitelikte olmasa da, Türkiye'nin mevcut konjonktüründe anlaşılabilir düzeydedir. Öyle ki, kadına yönelik şiddet sorunu gündemin hassas konularından birisidir. Özellikle günümüz Türkiye'sinde namus kavramının kadının cinselliği ile eşleştirilmesi, kadın bedeni ve namusu üzerinden hareket eden siyasi söylemlerin bulunması ve kadın cinayetlerinin oldukça yüksek oranlarda seyretmesi göz önünde bulundurulduğunda, korumacı cinsiyetçilik toplumsal düzlemde yaşamsal bir amaca hizmet ediyor olabilir. Özellikle kadın cinayetlerinin son yıllardaki artışı, toplumu irrite ediyor ve dolayısıyla kadını koruyucu söylemleri ve tutumları arttırıyor olabilir. Bu noktada, yaşamsal tehdit karşısında korumacı cinsiyetçiliğin, sürecin en temelinde yer alan hayatta kalma davranışına yönelik işlev gösteriyor olması olasıdır.

Cinsiyetçilik ve kadına yönelik şiddet ilişkisinin yanı sıra, cinsiyetçiliğin siyasi eğilimler ile olan ilişkisi de dikkat çekmektedir. Hem korelasyonel ilişkiler hem de aracılık ilişkileri incelendiğinde korumacı cinsiyetçiliğin, hem sol siyasi eğilimle yakından ilişkili olan evrenselcilik değeriyle hem de sağ siyasi eğilimle ilişkili değerler ile pozitif yönlü bir ilişki eğilimine sahip olduğu görülmektedir. Bu noktada korumacı cinsiyetçiliğin siyasi eğilimler perspektifinde farklı anlamlar ifade edebileceği ihtimali akla gelmektedir. Aracılık ilişkilerine yönelik sonuçlar incelendiğinde, evrenselcilik değerinin aracılık işlevi için öncelik düşmanca cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olması iken, başarı ve güvenlik değerleri için korumacı cinsiyetçiliğin düşük düzeyde olması ön koşul olarak işlev göstermektedir. Bu durumda bahse konu olan değerlerin siyasi eğilimler ile olan ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda, korumacı cinsiyetçiliğin sol ve sağ siyasi eğilim için farklı yönde anlam ve işlevselliğe sahip olması olasıdır.

Araştırmada bağımsız değişken olarak ele alınan sol ve sağ siyasi eğilimlerin yanı sıra, siyasi eğilimler ile yakından ilişkili olan muhafazakârlık ve milliyetçilik değişkenleri için de ölçümler yapılmıştır. Ancak geniş bir örnekleme ulaşılamaması sebebiyle, Model 1 ve Model 2 analizleri bu değişkenler için incelenememiştir. Değişkenler arası korelatif ilişkiler incelendiğinde muhafazakârlığın ve milliyetçiliğin sağ siyasi eğilim ile oldukça yüksek ilişkilere sahip oldukları görülmüştür. Benzer şekilde iki değişkenin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile

de pozitif yönlü ilişkileri bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle, muhafazakârlık ve milliyetçilik düzeyleri arttıkça kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların kabulü de artmaktadır. Değerler ile olan ilişkileri incelendiğinde hem muhafazakârlığın hem de milliyetçiliğin uyma-geleneksellik ve güvenlik ile doğru orantılı, hazcılık değeri ile ters orantılı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Ancak iki değişkenin de, siyasi eğilimlerde olduğu gibi, evrenselcilik ve başarı değerleri ile doğrudan bir ilişkisinin bulunmadığı görülmüştür. Milliyetçilik ve muhafazakârlığın diğer değişkenlerle ilişkilerindeki genel örüntüleri beklentilerimizi karşılamaktadır. Bu korelatif ilişkiler, daha spesifik şekilde belirlenmiş siyasi eğilimlerin kadına yönelik şiddetle ilişkisini inceleyecek gelecek araştırmalar için öngörü kazandırabilir.

Literatürde demografik değişkenler ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkileri inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Yapılan araştırmada da demografik değişkenlerin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar üzerindeki etkisine değinmekte fayda olacağı düşünülmektedir. Kadına yönelik şiddete ilişkin tutumların cinsiyete bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiş olup, cinsiyetler arasında anlamlı düzeyde bir farklılaşma bulunduğu görülmüştür. Buna göre erkekler kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlara, kadınlara kıyasla, daha yüksek oranda sahiplerdir.

Eğitim düzeyinin kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ile ters yönlü bir ilişkisinin olduğu görülmektedir. Yüksek eğitim düzeyinde kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumlar azalmaktadır. Elde edilen bu bulgu, literatürde bulunan çalışmaları desteklemektedir (bkz., Gracia ve Tomás, 2014: 33; Sakallı-Uğurlu ve Ulu, 2003: 62). Kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ve gelir düzeyi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir.

Bir başka demografik değişken olan yaş ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde, yaşın artmasıyla birlikte kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların da arttığı görülmektedir. Elde edilen bu bulgu Sakallı-Uğurlu ve Ulu (2003: 62) tarafından Türk örnekleminde gerçekleştirilen araştırma bulgularını desteklemese de, uluslararası literatürde yer alan ve kadına yönelik şiddet ile ilgili araştırma bulgularını destekler niteliktedir (bkz., Gracia ve Herrero, 2006: 764; Gracia ve Tomás, 2014: 32-33). Yaş ve eğitim düzeyi arasındaki ters yönlü ilişki dikkate alındığında, ileri yaşlardaki bireylerin eğitim düzeyinin genç bireylere

kıyasla daha düşük seviyede olmasının, yaş ile kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki pozitif yönlü ilişkiyi açıklayan unsurlardan biri olabileceği akla gelmektedir.

Sonuç olarak, siyasi eğilimler ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar arasındaki ilişkide aracılık etkisi incelenen değerlerin büyük bir çoğunluğu beklenildiği yönde etki göstermektedir. Evrenselcilik ve hazcılık değerleri, sol siyasi eğilimin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların azalmasında, güvenlik ve başarı değerleri ise sağ siyasi eğilimin kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların artmasında cinsiyetçilik koşullarına bağlı olarak aracılık etmektedir. Ancak, uyma-geleneksellik değeri her iki cinsiyetçilik türünün de düşük seviyede olduğu koşulda aracılık etkisi göstermektedir. Bu noktada uyma-geleneksellik değerinin aracılık rolünü etkileyebilecek farklı değişkenlerin olabileceği akla gelmektedir. Benzer şekilde literatürde güç değerinin siyasi eğilimler ile olan yakın ilişkisi ortaya konmakla birlikte (bkz., Bulut ve Yıldırım, 2018; Cirhinlioğlu ve Şenel, 2017; Piurko ve ark., 2011) bu araştırmada her iki model için de anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır. Bu nedenle daha geniş ve farklı kültürel ögeler barındıran örneklemelerde ve farklı değişkenlerin ilişki denklemine eklenmesiyle bu ilişkinin yeniden çalışılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin düzenleyici etkilerinin farklı değerler üzerinde gözlenmesi ve kullanılan modellere göre işlevselliğinin değişmesi ise bir başka önemli sonuçtur. Evrenselcilik değerinin aracılık etkisinin incelendiği modellerden elde edilen sonuçlara göre, düşmanca cinsiyetçilik evrenselcilik ve kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar ilişkisi üzerinde değil, siyasi eğilim ve evrenselcilik değeri eşleşmesinde etkili olmaktadır. Daha açık bir ifadeyle, sol siyasi eğilime sahip bireylerde evrenselcilik değerinin hiyerarşik öneminin artması için düşmanca cinsiyetçiliğin bulunmaması ön koşul olarak kabul edilebilir. Buna göre, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların azalması için yapılabilecek müdahaleler bağlamında, evrenselcilik değerinin toplumsal düzlemde yaygınlaştırılması sonuç getirebilecek girişimlerden birisi olacaktır. Hazcılık, başarı ve güvenlik değerleri için ise düşmanca cinsiyetçiliğin doğrudan bir düzenleyici etkisinin bulunmadığı fakat korumacı cinsiyetçiliğin engelleyici bir unsur olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu üç değer için cinsiyetçilik, siyasi eğilim ve değer eşleşmesinde değil, edinilen değer

doğrultusunda kadına yönelik şiddete ilişkin tutumları belirleyici bir rol üstlenmektedir. Daha açık bir ifadeyle sağ siyasi eğilime sahip ve başarı ve güvenlik değerlerinin hiyerarşik öneme sahip olduğu bireylerde korumacı cinsiyetçilik, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumların önünde bir engel olmaktadır. Benzer şekilde sol siyasi eğilime sahip ve hazcılık değerinin hiyerarşik öneminin yüksek olduğu bireylerde de korumacı cinsiyetçilik, kadına yönelik şiddeti onaylayıcı tutumları önlemektedir. Bu bulgular doğrultusunda, her ne kadar korumacı cinsiyetçilik şiddeti önleyici bir imaja sahipmiş gibi görülse de, korumacı cinsiyetçiliğin, düşmanca cinsiyetçiliğin temelini oluşturan toplumsal cinsiyet rollerini desteklediği göz ardı edilmemelidir. Korumacı cinsiyetçiliğin bu araştırma ile öne çıkan düzenleyici etkisi güncel sosyal psikolojik bağlam doğrultusunda değerlendirilmelidir. Kadına yönelik şiddet karşısında caydırıcı önlemlerin alınması gibi müdahaleler sonucunda değişecek politik ve sosyal konjonktürde korumacı cinsiyetçiliğin, temel anlamına ve işlevine uygun şekilde, kadına yönelik şiddeti besleyici bir nitelik taşıyacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın kısıtlılıklarından birisi, örneklem genişliğinin çalışılan değişkenler temelinde oldukça sınırlı olmasıdır. Ayrıca araştırmanın sadece İzmir ilinin merkez ilçelerinde gerçekleştirilmiş olması da sonuçlar üzerinde etkili olabilir. Araştırma konusunun daha geniş ve Türkiye'nin genel kültürel özelliklerini temsil edebilecek örneklemelerde çalışılması, aracılık etkilerinin daha detaylı incelenmesini sağlayacaktır.

Yapılan çalışmanın bir başka sınırlılığı ise örneklem varyanslarının eşit olmamasıdır. Görüleceği üzere kadın katılımcılar erkek katılımcılardan oldukça fazladır. Bu durum araştırma sonuçlarına etki etmiş olabilir. Öyle ki, literatürde bazı değerlerin cinsiyete dayalı olarak farklılaştığı çeşitli araştırmalar ile ortaya konmuştur (bkz., Yegletu ve Raju, 2009: 128-129; Schwartz ve Rubel, 2005: 1019-1021). Ancak araştırma örnekleminden elde edilen sonuçlara göre değerlerin hiyerarşik önem sıralamasının cinsiyetlere göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Yapılan araştırmada kullanılan Portre Değerler Anketi'nde tanımlanan 9 alt boyutun Cronbach Alpha güvenirlik katsayılarının .60'tan daha düşük seviyede olması bir başka sınırlılık olarak ele alınabilir. Örneklem genelinde güvenirlik düzeyinin düşük olması nedeniyle sağlıklı yorumlara imkân vermeyeceği düşünülen

toplamda üç temel değer (iyilikseverlik, özyönelim ve uyarılım) analiz dışı bırakılmıştır. Buna ek olarak, analizlere dahil edilen uyma-geleneksellik değeri ve güç değerinin aracılık etkisine dair yorumlanabilir düzeyde anlamlı bulgulara ulaşılamamıştır. Özellikle literatürde belirtildiği üzere uyma-geleneksellik, güç, özyönelim ve uyarılım değerlerinin araştırma değişkenleri ile olan yüksek düzeyli ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda (bkz., Bulut ve Yıldırım, 2018; Piurko ve ark., 2011; Schwartz, 2007) ileride yapılacak çalışmalarda örneklemin genişletilmesinin, çalışmayan değerlerin de analizlere dâhil edilebilmesi ve daha sağlıklı aracılık yorumlarının yapılabilmesi yönünde etkili olabileceği düşünülmektedir.

Son olarak siyasi eğilim ölçümleri bu çalışmada tek boyutlu bir yapı (sol-sağ) olarak ele alınmıştır. Ancak Türkiye'nin siyasi yapılanmasına bakıldığında, siyasi eğilimin belirlenmesinde birçok önemli faktörün etkili olduğu görülmektedir. Muhafazakârlığın ve milliyetçiliğin yanı sıra, din olgusu özellikle günümüz siyasetinin önemli bileşenlerinden birisidir. Siyasi eğilimlerin tek boyutlu bir skala ile ele alınması korumacı cinsiyetçiliğin siyasi eğilimler içindeki konumu, siyasi eğilimlere göre değer yapılanmaları gibi çeşitli yorumlamaları engellemektedir. Bu doğrultuda ileride yapılacak çalışmalarda siyasi eğilimlerin ölçümü için, Türkiye'de varlığını sürdüren ideolojik yapılanmaların içinde barınan tüm siyasi öğelerin yer aldığı geniş kapsamlı bir ölçeğin kullanılması, toplumsal konular üzerinde ideolojik farklılıkların etkilerinin ölçümlenmesi için daha faydalı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akkaş, H. H. (2001). Türk modernleşme tarihinde muhafazakar siyasi düşünce. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1–12.
- Alexander, J. (2014). The major ideologies of liberalism, socialism and conservatism. *Political Studies*, 63(5), 1–15. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12136>
- Altınay, A. ve Arat, Y. (2009). *Violence against women in Turkey: A nationwide survey*. İstanbul: Punto Yayınevi.
- Arslantürk, G. (2012). *Değerler, siyasal ideoloji ve bilişsel karmaşıklık düzeyi değişkenlerinin oy verme davranışı ile ilişkisi*. Yayınlanmış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslantürk, G. ve Dönmez, A. (2019). Siyasal ideolojilerin değerler ve bilişsel karmaşıklık düzeyi açısından karşılaştırılması. *Ekonomi, Politika ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 69–90. <https://doi.org/10.30784/epfad.532991>
- Ayyub, R. (2000). Domestic violence in the South Asian Muslim immigrant population in the united states. *Journal of Social Distress and the Homeless*, 9(3), 237–248. <https://doi.org/10.1023/A:1009412119016>
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Başlevent, C. ve Kirmanoğlu, H. (2008). The role of basic personal values in the voting behavior of Turkish people. *SSRN Electronic Journal*. 1-13. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1307031>

Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364.

Birleşmiş Milletler. (1993). *Declaration on the elimination of violence against women*. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/095/05/PDF/N9409505.pdf?OpenElement>

Boyacıoğlu, İ. (2016). Düünden bugüne Türkiye’ de kadına yönelik şiddet ve ulusal kadın çalışmaları: psikolojik araştırmalara davet. *Türk Psikoloji Yazıları*, 19(Özel Sayı), 126–145.

Bulut, D. ve Kızıldağ, D. (2017). Cinsiyet ayrımcılığı ve kadın insan kaynakları yöneticilerinin kariyerleri üzerindeki etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 81–102.

Bulut, M. B. ve Yıldırım, G. A. (2018). Namus adına kadına uygulanan şiddet ve değer yönelimleri arasındaki ilişkiler. *Journal of Turkish Studies*, 13(26), 217–234. <https://doi.org/10.7827/turkishstudies.14294>

Campbell, J. C. (2002). Health consequences of intimate partner violence. *The Lancet*, 359(13), 1331–1336. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(02\)08336-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(02)08336-8)

Caprara, V., Vecchione, M., Schwartz, S. H., Schoen, H., Bain, P. G., Silvester, J., ve diğer. (2017). Basic values, ideological self-placement, and voting: A cross-cultural study. *Cross-Cultural Research*, 51(4), 388–411. <https://doi.org/10.1177/1069397117712194>

Çelik, M. ve Akar Şahingöz, S. (2018). İş yaşamında cinsiyet ayrımcılığı: Kadın aşçılar örneği. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(3), 370–383. <https://doi.org/10.21325/jotags.2018.261>

Cirhinlioğlu, F. G. ve Şenel, A. F. (2017). Kadına ilişkin namus anlayışı, değerler ve cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiler. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 60, 311–324.

Crowell, N. A. ve Burgess, A. W. (Ed.). (1996). *Understanding violence against women* Washington: National Academy Press. <https://doi.org/10.2307/2655122>

Çamaş, G. G. ve Meşe, G. (2016). Sosyal hiyerarşi: Cinsel şiddet mitlerini anlamak. *Türk Psikoloj Dergisi*, 31(78), 62-74.

Çınar, A. ve Arıkan, B. (2002). The nationalist action party: Representing the state, the nation or the nationalists?. *Turkish Studies*, 3(1), 25-40.

Demirkanoğlu, Y. (2017). Muhafazakâr düşüncede kadının toplumsal konumu. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17(34), 285–305.

Demirutku, K. ve Sümer, N. (2010). Temel değerlerin ölçümü: Portre değerler anketinin Türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 17–25.

Eagly, A. H. ve Mladinic, A. (1989). Gender stereotypes and attitudes toward women and men. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 15(4), 543–558.

Eagly, A. H., Wood, W. ve Johannesen-Schmidt, M. C. (2004). Social role theory of sex differences and similarities: Implications for the partner preferences of women and men. *The Psychology of Gender* (2. Baskı) içinde (ss. 269–295). New York: The Guilford Press. https://doi.org/10.1007/978-94-007-6967-0_40

Fawole, O. I. (2008). Economic violence to women and girls: Is it receiving the necessary attention?. *Trauma, Violence, and Abuse*, 9(3), 167–177. <https://doi.org/10.1177/1524838008319255>

Flood, M. ve Pease, B. (2009). Factors influencing attitudes to violence against women. *Trauma, Violence, and Abuse*, 10(2), 125–142. <https://doi.org/10.1177/1524838009334131>

Gavey, N. ve Senn, C. Y. (2014). Sexuality and sexual violence. *APA Handbook of Sexuality and Psychology* (1. Baskı) içinde 339–382. <https://doi.org/10.1017/CHO9781139626859.019>

George, W. H. ve Martínez, L. J. (2002). Victim blaming in rape: Effects of victim and perpetrator race, type of rape, and participant racism. *Psychology of Women Quarterly*, 26(2), 110–119. <https://doi.org/10.1111/1471-6402.00049>

Gerdes, E. P. ve Garber, D. M. (1983). Sex bias in hiring: Effects of job demands and applicant competence. *Sex Roles*, 9(3), 307–319. <https://doi.org/10.1007/BF00289666>

Glick, P. ve Fiske, S. T. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(3), 491–512. <https://doi.org/10.1111/ppl.12599>

Glick, P. ve Fiske, S. T. (1997). Hostile and benevolent sexism: Measuring ambivalent sexist attitudes toward women. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 119–135. <https://doi.org/10.1111/j.1471-6402.1997.tb00104.x>

Glick, P. ve Fiske, S. T. (2001). Ambivalent sexism. *Advances in experimental social psychology* içinde (ss. 115–188). Bradford: Emerald Publishing. <https://doi.org/10.2307/2961565>

Glick, P., Sakallı-Uğurlu, N., Akbaş, G., Orta, İ. M. ve Ceylan, S. (2015). Why do women endorse honor beliefs? Ambivalent sexism and religiosity as predictors. *Sex Roles*, 1–12. <https://doi.org/10.1007/s11199-015-0550-5>

Glick, P., Sakallı-Ugurlu, N., Ferreira, M. C. ve Aguiar de Souza, M. (2002). Ambivalent sexism and attitudes toward wife abuse in Turkey and Brazil. *Psychology of Women Quarterly*, 26, 292–297. <https://doi.org/10.1111/1471-6402.t01-1-00068>

Golding, J. M. (1999). Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta-analysis. *Journal of Family Violence*, 14(2), 99–132. <https://doi.org/10.1023/A:1022079418229>

Görgün Baran, A., Şahin Kütük, B. ve Maybek, D. (2012). Kadınların eşleri tarafından gördükleri şiddeti meşrulaştırmaları üzerinde kamusal alanın etkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 41–50.

Gracia, E. ve Herrero, J. (2006). Public attitudes toward reporting partner violence against women and reporting behavior. *Journal of Marriage and Family*, 68(3), 759–768. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2006.00288.x>

Gracia, E., Herrero, J., Lila, M. ve Fuente, A. (2009). Perceived neighborhood social disorder and attitudes toward domestic violence against women Latin American immigrants. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Context*, 1(1), 25–43.

Gracia, E. ve Tomás, J. M. (2014). Correlates of victim-blaming attitudes regarding partner violence against women among the Spanish general population. *Violence Against Women*, 20(1), 26–41. <https://doi.org/10.1177/1077801213520577>

Güler, N., Tel, H. ve Özkan Tuncay, F. (2005). Kadının aile içinde yaşanan şiddete bakışı. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 27(2), 51–56.

Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157–171.

Hayes, A. F. (2009). Beyond Baron and Kenny: statistical mediation analysis in the new millennium. *Communication Monographs*, 76(4), 408-420.

Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: a regression-based approach*. New York: The Guilford Press.

Heper, M. (2002). The consolidation of democracy versus democratization in Turkey. *Political parties in turkey* (ss. 138–146). Londra: Frank Cass and Company Limited.

Heywood, A. (2017). *Political ideologies: An introduction* (6. Baskı). Londra: Palgrave.

Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences: International differences in work-related values* (Kısaltılmış Baskı). Londra: Sage Publications.

Hortaçsu, N., Kalaycioğlu, S. ve Rittersberger-Tiliç, H. (2003). Intrafamily aggression in Turkey: Frequency, instigation, and acceptance. *Journal of Social Psychology*, 143(2), 163–184. <https://doi.org/10.1080/00224540309598438>

Kağıtçıbaşı, Ç. (1980). Individualism and collectivism. *Handbook of cross-cultural psychology* (2. Baskı) (ss. 1–49). Londra: Allyn ve Bacon.

Kalaycioglu, E. (2017). Politics of conservatism in Turkey. *Turkish Studies*, 8(2), 233-252. <https://doi.org/10.1080/14683840701312211>

Kelly, V. A. (2004). Psychological abuse of women: A review of the literature. *The Family Journal*, 12(4), 383–388. <https://doi.org/10.1177/1066480704267234>

Kim, Y. H. ve Cohen, D. (2010). Information, perspective, and judgments about the self in face and dignity cultures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(4), 537–550. <https://doi.org/10.1177/0146167210362398>

Leung, A. K. Y. ve Cohen, D. (2011). Within- and between-culture variation: Individual differences and the cultural logics of honor, face, and dignity cultures. *Journal of Personality and Social Psychology*, 1–20. <https://doi.org/10.1037/a0022151>

Marshall, G. A. ve Furr, L. A. (2010). Factors that affect women's attitudes toward domestic violence in Turkey. *Violence and Victims*, 25(2), 265–277. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.25.2.265>

McClosky, H. ve Chong, D. (1985). Similarities and differences between left-wing and right-wing radicals. *British Journal of Political Science*, 15(3), 329–363. <https://doi.org/10.1017/S0007123400004221>

Mcdermott, R. C., Naylor, P. D., McKelvey, D. ve Kantra, L. (2017). College men's and women's masculine gender role strain and dating violence acceptance attitudes: Testing sex as a moderator. *Psychology of Men ve Masculinity*, 18(2), 99–111. <https://doi.org/10.1037/men0000044>

O'Leary, D. K. ve Maiuro, R. D. (2001). *Psychological abuse in violent domestic relations*. New York: Sprinter Publishing Company.

O'neil, J. M. ve Harway, M. (1997). A multivariate model explainin men's violence toward women: Predisposing and triggering hypotheses. *Violence Against Women*, 3(2), 182–203. <https://doi.org/10.1177/07399863870092005>

Öztürk, Ö., Öztürk, Ö. ve Tapan, B. (2016). Kadına yönelik şiddetin kadın ve toplum sağlığı üzerine etkileri. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 3(4), 139-144. <https://doi.org/10.5455/sad.13-1480680332>

Piurko, Y., Schwartz, S. H. ve Davidov, E. (2011). Basic personal values and the meaning of left-right political orientations in 20 countries. *Political Psychology*, 32(4), 537-561. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2011.00828.x>

Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15–34.

Rejai, M. (1995). *Political ideologies: A comparative aproach* (2. Baskı). West Sussex: Routledge.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. London: Blackwell Publishing

Rudman, L. A. ve Glick, P. (2008). *The social psychology of gender: how power and intimacy shape gender relations*. New York: The Guilford Press.

Sakallı-Uğurlu, N. (2001). Beliefs about wife beating among turkish college students: The effects of patriarchy, sexism, and sex differences. *Sex Roles*, 44(9), 599–610. <https://doi.org/10.1023/A:1012295109711>

Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47–58.

Sakallı-Uğurlu, N. (2003). Cinsiyetçilik: Kadınlara ve erkeklere ilişkin tutumlar ve çelişik duygulu cinsiyetçilik kuramı. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11), 1–20.

Sakallı-Uğurlu, N. ve Akbaş, G. (2013). Namus kültürlerinde “ namus ” ve “ namus adına kadına şiddet”: Sosyal psikolojik açıklamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(1), 76–91. <https://doi.org/10.1177/2158244013489685>

Sakallı-Uğurlu, N. ve Ulu, S. (2003). Evlilikte kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar: Çelişik duygulu cinsiyetçilik, yaş , eğitim ve gelir düzeyinin etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 6(11–12), 53–65.

Sarıbay, S.A., Olcaysoy-Ökten, I. ve Yılmaz, O. (2015). İdeolojik yönelimler ve psikolojik değişkenler. *Siyaset Psikolojisi* içinde (ss. 1-46). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25(1), 1–65.

Schwartz, S. H. (1994a). Are there universal aspects in the structure and contents of human values?. *Journal of Social Issues*, 50(4), 19–45.

Schwartz, S. H. (1994b). Beyond individualism-collectivism: New cultural dimensions of values. *Cross-cultural research and methodology series, individualism and collectivism: Theory, method, and applications* içinde (ss. 85-119). Thousand Oaks: Sage Publications.

Schwartz, S. H. (2006). Basic human values: Theory, methods, and applications. *Revue Française de Sociologie*, 47(4), 929–968. <https://doi.org/10.3917/rfs.474.0929>

Schwartz, S. H. (2007). *Basic personal values: Report to the national election studies board*. 04.03.2019, <https://www.electionstudies.org/wp-content/uploads/2018/04/nes011882.pdf>

Schwartz, S. H. (2012). An overview of the schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1–20. <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1116>

Schwartz, S. H., Caprara, V. G., Vecchione, M., Bain, P., Bianchi, G., Caprara, M. G., ve diğer. (2014). Basic personal values underlie and give coherence to political values: A cross national study in 15 countries. *Political Behaviour*, 36(4), 899–930. <https://doi.org/10.1007/s11109-013-9255-z>

Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., ve diğeri. (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 103(4), 663-688. [https://doi: 10.1037/a0029393](https://doi.org/10.1037/a0029393)

Schwartz, S. H., Melech, G. ve Lehmann, A. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519-542.

Schwartz, S. H. ve Rubel, T. (2005). Sex differences in value priorities: Cross-cultural and multimethod studies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 89(6), 1010–1028. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.1010>

Seddig, D. ve Davidov, E. (2018). Values, attitudes toward interpersonal violence, and interpersonal violent behavior. *Frontiers in Psychology*, 9(May), 1–13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00604>

Sever, A. ve Yurdakul, G. (2001). Violence against women-honor killings in rural Turkey. *Violence Against Women*, 7(9), 964–998.

Swim, J. K. ve Cohen, L. L. (1997). Overt, covert and subtle sexism: A comparison between the attitudes toward women and modern sexism scales. *Psychology of Women Quarterly*, 21(1), 103–118.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük* (11. Baskı). Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). <http://rapory.tuik.gov.tr/01-07-2019-08:09:24-47824257916588961637950540.html?>

Üzümçeker, E. ve Akfırat, S. (2018). Kadın cinayetlerine yönelik atıfların cinsiyet grubuyla özdeşleşme, çelişik duygulu cinsiyetçilik ve siyasi ideolojilerle ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(1), 1–32. <https://doi.org/10.26650/sp372013>

Vandello, J. A. ve Cohen, D. (2003). Male honor and female fidelity: Implicit cultural scripts that perpetuate domestic violence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(5), 997–1010. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.84.5.997>

Vecchione, M., Schwartz, S. H., Vittorio, G., Schoen, H., Cieciuch, J., Silvester, J., ve diğeri. (2014). Personal values and political activism: A cross-national study. *British Journal of Psychology*, 106(1), 1-23.

Vincent, A. (2010). *Modern political ideologies* (3. Baskı). West Sussex: Blackwell Publishing.

Walker, L. E. A. (1994). Physical, sexual, and psychological abuse against women. *Abused women and survivor therapy: A practical guide for the psychotherapist* içinde (ss. 3–22).

WHO. (2013). *Global and regional estimates of violence against women: Prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual assault*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85239/9789241564625_eng.pdf;jsessionid=560CFEB41DFF2656125D145330CA3EF9?sequence=1

Yegletu, S. D. ve Raju, M. V. R. (2009). Religiosity, gender vs value priorities. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*, 35(1), 125–130.

Yıldız Martı, H. Ö. (2014). *Kadına yönelik şiddet konusunda son 10 yılda yapılmış olan tezlerin tematik açıdan değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

EKLER

Ek 1: Etik Kurul İzni

**DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EDEBİYAT FAKÜLTESİ
Etik Kurulu Kararları**

Toplantı Tarihi: 10.01.2018

Toplantı Sayısı: 25

Karar: 3

Dekan Vekili Prof.Dr.Mustafa DAŞ başkanlığında belirtilen üyelerin katılımı ile Çarşamba günü saat 11:00'da toplanan Fakültemiz Etik Kurulu aşağıdaki konuyu görüşerek karara bağladı.

KARAR:

Fakültemiz Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr.İnci BOYACIOĞLU BAL'ın danışmanlığını yürüttüğü, Zeynep Gülşah KARGI'nın yüksek lisans tezi kapsamında yürütülecek olan "Siyasi Eğilim ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Değerlerin Rolü" başlıklı çalışma önerisi ve ekleri incelendi.

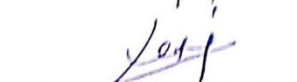
Yapılan görüşmeler sonunda;

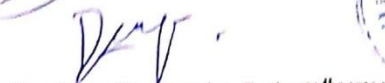
Fakültemiz Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr.İnci BOYACIOĞLU BAL'ın danışmanlığını yürüttüğü, Zeynep Gülşah KARGI'nın yüksek lisans tezi kapsamında yürütülecek olan "Siyasi Eğilim ve Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar İlişkisinde Değerlerin Rolü" başlıklı çalışma önerisinin Fakültemiz Etik Kurulu'na etik açıdan uygunluğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof.Dr. Mustafa DAŞ
DEKAN VEKİLİ

Prof.Dr. Levent AYSEVER

Prof.Dr. Gülay DİRİK

Doç.Dr. Yeşim BAŞARIR

Yard.Doç.Dr. Devrim Çetin GÜVEN

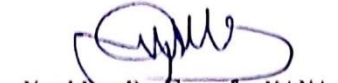

Yard.Doç.Dr. Mülge IŞIKLAR KOÇAK

Yard.Doç.Dr. Urungu AKGÜL

Prof.Dr. Recai TEKOĞLU

Doç.Dr. Özge CAN

Doç.Dr. Aygün EKİN MERİÇ

Yard.Doç.Dr. Gazanfer KAYA

Yard.Doç.Dr. Nureddin ŞEN

Raportör Gülay SAYAR

Ek 2: Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar Ölçeği

Lütfen aşağıda bulunan her bir ifade ile ne derece hemfikir olduğunuzu veya olmadığınızı, ifadenin yanındaki sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz.

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tümüyle Katılıyorum
1)- Kadınların kocaları tarafından azarlanması o kadar kötü bir şey değildir.	1	2	3	4	5	6
2)- Erkeğin eşine karşı sözel şiddet göstermesinde kötü bir yan görmüyorum.	1	2	3	4	5	6
3)- Kadın hatalar yaptığıında kocası onu azarlayıp, kızabilmelidir.	1	2	3	4	5	6
4)- Bazı kadınlar kocalarından dayak ister gibi görünmektedir.	1	2	3	4	5	6
5)- Kocanın karısına bağırması beni rahatsız etmez.	1	2	3	4	5	6
6)- Kadın, eğer kocası kendisine vurursa evi terk etmelidir.	1	2	3	4	5	6
7)- Eğer erkek karısına vurur ise tutuklanmalıdır.	1	2	3	4	5	6
8)- Kocanın azarlaması, bağırması boşanma nedeni olmalıdır.	1	2	3	4	5	6
9)- Eşin dövülmesi boşanma nedeni olmalıdır.	1	2	3	4	5	6
10)- Eş dayacağına karşıyım.	1	2	3	4	5	6
11)- Erkek karısına vurmakta hiçbir zaman haklı çıkartılamaz.	1	2	3	4	5	6
12)- Bir erkeğin aile içinde şiddet göstermesi hiç bir özür ile açıklanamaz.	1	2	3	4	5	6
13)- Erkek, eşine karşı bazen fiziksel şiddet gösterebilmelidir.	1	2	3	4	5	6

Ek 3: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği

Lütfen aşağıda bulunan her bir ifade ile ne derece hemfikir olduğunuzu veya olmadığını, ifadenin yanındaki sayılardan birini işaretleyerek belirtiniz

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tümüyle Katılıyorum
1- Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	1	2	3	4	5	6
2- Gerçekte birçok kadın “eşitlik” istiyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayrılması gibi özel muameleler arıyorlar.	1	2	3	4	5	6
3- Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.	1	2	3	4	5	6
4- Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.	1	2	3	4	5	6
5- Kadınlar çok çabuk alınırlar.	1	2	3	4	5	6
6- Karşı cinsten biri ile romantik bir ilişkide olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.	1	2	3	4	5	6
7- Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.	1	2	3	4	5	6
8- Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	1	2	3	4	5	6
9- Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5	6
10- Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadır.	1	2	3	4	5	6
11- Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindeler.	1	2	3	4	5	6

	Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Biraz Katılmıyorum	Biraz Katılıyorum	Katılıyorum	Tümüyle Katılıyorum
12- Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.	1	2	3	4	5	6
13- Erkekler kadınsız eksiktirler.	1	2	3	4	5	6
14- Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
15- Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6
16- Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır.	1	2	3	4	5	6
17- İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.	1	2	3	4	5	6
18- Erkeklere cinsel yönden yaklaşılabilir olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerinin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.	1	2	3	4	5	6
19- Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	1	2	3	4	5	6
20- Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	1	2	3	4	5	6
21- Feministler erkeklere makbul olmayan istekler sunmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
22- Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.	1	2	3	4	5	6

Ek 4: Portre Değerler Anketi

Aşağıda bazı kişiler kısaca tanımlanmaktadır. Lütfen her tanımı okuyun ve bu kişilerin size ne derece benzediğini ya da benzemediğini düşünün. Tanımda verilen kişinin size ne kadar benzediğini göstermek için sağdaki kutucuklardan uygun olan birini [X] ile işaretleyin.

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana hiç benzemiyor	Bana benzemiyor	Bana çok az benziyor	Bana az benziyor	Bana benziyor	Bana çok benziyor
1. Yeni fikirler bulmak ve yaratıcı olmak onun için önemlidir. İşleri kendine özgü yollarla yapmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Onun için zengin olmak önemlidir. Çok parası ve pahalı şeyleri olsun ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Dünyada herkesin eşit muamele görmesinin önemli olduğunu düşünür. Hayatta herkesin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Onun için yeteneklerini göstermek çok önemlidir. İnsanların onun yaptıklarına hayran olmasını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Onun için güvenli bir çevrede yaşamak önemlidir. Güvenliğini tehlikeye sokabilecek her şeyden kaçınır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Hayatta pek çok farklı şey yapmanın önemli olduğunu düşünür. Her zaman deneyecek yeni şeyler arar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. İnsanların kendilerine söylenenleri yapmaları gerektiğine inanır. İnsanların her zaman, hatta başkaları izlemiyorken bile, kurallara uymaları gerektiğini düşünür.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Kendisinden farklı olan insanları dinlemek onun için önemlidir. Onlarla aynı fikirde olmadığında bile onları anlamak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Sahip olduğundan daha fazlasını istememenin önemli olduğunu düşünür. İnsanların sahip olduklarıyla tatmin olmaları gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana hiç benzemiyor	Bana benzemiyor	Bana çok az benziyor	Bana az benziyor	Bana benziyor	Bana çok benziyor
10. Eğlenmek için her fırsatı kollar. Zevk veren şeyleri yapmak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Yaptığı işler hakkında kendi başına karar vermek onun için önemlidir. Faaliyetlerini seçip planlarken özgür olmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Çevresindeki insanlara yardım etmek onun için çok önemlidir. Onların refaha kavuşmasını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Çok başarılı olmak onun için önemlidir. İnsanlar üzerinde iyi izlenim bırakmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Ülkesinin güvende olması onun için çok önemlidir. Devletin içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı uyanık olması gerektiğini düşünür.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Risk almaktan hoşlanır. Her zaman macera peşinde koşar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Her zaman uygun şekilde davranmak onun için önemlidir. İnsanların yanlış diyeceği şeyleri yapmaktan kaçınmak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. İşin başında olmak ve başkalarına ne yapacaklarını söylemek onun için önemlidir. İnsanların onun söylediklerini yapmalarını ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Arkadaşlarına sadık olmak onun için önemlidir. Kendisini ona yakın olan insanlara adamak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. İnsanların doğayı korumaları gerektiğine gönülden inanır. Çevreyi korumak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Dini inanç onun için önemlidir. Dininin gereklerini yerine getirmek için çok çaba harcar.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Eşyaların düzenli ve temiz olması onun için önemlidir. Her şeyin pislik içinde olmasından hiç hoşlanmaz.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Her şeyle ilgili olmanın önemli olduğunu düşünür. Meraklı olmaktan ve her türlü şeyi anlamaya çalışmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Dünyadaki bütün insanların uyum içinde	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana hiç benzemiyor	Bana benzemiyor	Bana çok az benziyor	Bana az benziyor	Bana benziyor	Bana çok benziyor
yaşamaları gerektiğine inanır. Dünyadaki bütün gruplar arasında barışın güçlenmesi onun için önemlidir.						
24. Hırslı olmanın önemli olduğunu düşünür. Ne kadar kabiliyetli olduğunu göstermek ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. İşleri geleneksel yollarla yapmanın en iyisi olduğunu düşünür. Öğrendiği gelenek ve göreneklerin devam ettirmek onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Hayattan zevk almak onun için önemlidir. Kendisini “şımartmaktan” hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Başkalarının ihtiyaçlarına cevap vermek onun için önemlidir. Tanıdıklarına destek olmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Ana-babasına ve yaşlı insanlara her zaman saygı göstermesi gerektiğine inanır. Onun için itaatkar olmak önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Herkese, hatta hiç tanımadığı insanlara bile adil muamele yapılmasını ister. Toplumdaki zayıfları korumak onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Sürprizlerden hoşlanır. Heyecan verici bir yaşamının olması onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
31. Hastalanmaktan kaçınmak için çok çaba gösterir. Sağlıklı kalmak onun için çok önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
32. Hayatta öne geçmek onun için önemlidir. Başkalarından daha iyi olmaya çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
33. Kendisini inciten insanları bağışlamak onun için önemlidir. İçlerindeki iyi yanları görmeye ve kin gütmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
34. Bağımsız olmak onun için önemlidir. Kendi ayakları üzerinde durmak ister.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
35. İstikrarlı bir hükümetin olması onun için önemlidir. Sosyal düzenin korunması konusunda endişelenir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	BU KİŞİ SİZE NE KADAR BENZİYOR?					
	Bana hiç benzemiyor	Bana benzemiyor	Bana çok az benziyor	Bana az benziyor	Bana benziyor	Bana çok benziyor
36. Başkalarına karşı her zaman kibar olmak onun için önemlidir. Başkalarını hiçbir zaman rahatsız veya huzursuz etmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
37. Hayattan zevk almayı çok ister. İyi zaman geçirmek onun için önemlidir.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
38. Alçakgönüllü ve kibirsiz olmak onun için önemlidir. Dikkatleri üzerine çekmemeye çalışır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
39. Her zaman kararları veren kişi olmak ister. Lider olmaktan hoşlanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
40. Doğaya uyum sağlamak ve onun uyumlu bir parçası olmak onun için önemlidir. İnsanların doğayı değiştirmemesi gerektiğine inanır.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ek 5: Siyasi Eğilim Soru Formu

Lütfen aşağıdaki soruların altında bulunan kutucuklardaki ifadelerden size en yakın olanı işaretleyiniz.

Kendinizi ne derecede muhafazakâr olarak değerlendirirsiniz?

Hiç Muhafazakâr Değilim	Pek Muhafazakâr Değilim	Ne Muhafazakârım Ne Değilim	Biraz Muhafazakârım	Tamamen Muhafazakârım

Kendinizi ne derecede milliyetçi olarak değerlendirirsiniz?

Hiç Milliyetçi Değilim	Pek Milliyetçi Değilim	Ne Milliyetçiyim Ne Değilim	Biraz Milliyetçiyim	Tamamen Milliyetçiyim

Siyasi görüşünüzü nasıl tanımlarsınız?

Tamamen Sol Görüşlüyüm	Biraz Sol Görüşlüyüm	Ne Sol Ne Sağ Görüşlüyüm	Biraz Sağ Görüşlüyüm	Tamamen Sağ Görüşlüyüm

Ek 6: Kişisel Bilgi Formu

Lütfen aşağıda bulunan kişisel bilgi formunu uygun biçimde doldurunuz.

1. Yaşınız: _____

2. Cinsiyetiniz: Kadın: _____ Erkek: _____

3. Medeni durumunuz:

Evli: _____ Bekâr: _____ Boşanmış: _____ Dul: _____

4. Hayatınızın büyük bir bölümünü geçirdiğiniz yer:

Köy: _____ İlçe: _____ Şehir: _____ Büyükşehir: _____

5. Öğrenim durumunuz:

Okuryazar değil: _____ Okuryazar: _____ İlköğretim: _____ İlkokul: _____

Ortaokul: _____ Lise: _____ Ön lisans: _____ Lisans: _____

Lisansüstü: _____ Diğer: _____

6. Hanenizde sizinle birlikte yaşayan tüm bireylerin (siz dâhil) toplam sayısı: _____

7. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

Evet, düzenli bir işte çalışıyorum. _____ Düzensiz, günübirlik işlerde çalışıyorum _____

Hayır Çalışmıyorum _____

8. Size ait aylık geliriniz ne kadardır, yazınız: _____

9. Hanenizin (siz dâhil diğer tüm bireylerin) toplam aylık geliri ne kadardır, yazınız: _____

Ek 7: Bilgilendirilmiş Onam Formu

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma Doç. Dr. İnci BOYACIOĞLU BAL'ın danışmanlığında Zeynep Gülşah KARGI tarafından yürütülen yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Araştırmanın amacı; kadına yönelik şiddete ilişkin tutumlar, medya ve siyasi eğilimler arasındaki ilişkide değerlerin rolünü incelemektir.

Bu amaç doğrultusunda çeşitli ölçekler aracılığı ile değerlendirme yapmanız istenecektir. Her ölçeğin nasıl uygulanacağına dair ölçeklerin başlangıcında yönerge bulunmaktadır. Sizlerden beklenen, ölçeklerde bulunan soruları bu yönergelere uygun olarak ve eksiksiz cevaplamanızdır. Tüm soruların cevaplandırılması yaklaşık olarak 30-35 dakika sürmekte olup, herhangi bir süre kısıtlaması bulunmamaktadır.

Bu araştırma tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırmadan elde edilen kişisel bilgiler gizli kalacak olup, vermiş olduğunuz tüm bilgiler bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Tüm veriler toplu olarak değerlendirilecek, kişiye özel analiz yapılmayacaktır. Genel olarak, size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soruya yer verilmemiştir. Ancak araştırma esnasında kendinizi herhangi bir sebepten dolayı rahatsız hissederseniz, araştırmadan dilediğiniz zaman çekilebilirsiniz. Eğer isterseniz, sizden elde edilen tüm bilgiler imha edilecektir. Araştırma hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacı ile iletişime geçebilirsiniz.

Zeynep Gülşah KARGI

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Psikoloji Yüksek Lisans Programı

e-mail: zeynepgulsahkargi@gmail.com

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bu çalışma kapsamında kullanılmasını kabul ediyorum.(Formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz.)

Tarih: _____

İmza: _____